

آيىل سۆز لوگو

تۆرك دىلىندە مدرسە

«ايكىنجى يايىم»

اۋن سۇز

ھەر دىلدە اۋلان سۇزجوكلر ايكى بۇلومە بۇلونورلر. كۆكۈ ائلە اۋ دىلدىن اۋلان سۇزجوكلر و كۆكۈ باشقا دىلدىن آلىنان سۇزجوكلر. بىرىنچى بۇلومو دۆزلىدىن سۇزجوكلرە دىلىن خالص سۇزجوكلرى و ايكىنچى بۇلومو دۆزلىدىن سۇزجوكلرە ايسە آلىنما سۇزجوكلر دئيىلىر. بىر دىلدە اۋلان آلىنما سۇزجوكلر اۋ دىل و اۋ دىلدە دانىشىلان يئرلردە كىچمىش تارىخە باغلى دىر.

آلىنما سۇزجوكلر اۋچون ايكى فرقلى دۆشونجە وار. بعضاً اۋنلار دىل اۋچون بىر بۇيوك يىتمزلى لىك كىمى باخىرلار. آما بو دۆشونجەنىن قارشى سىندا بو سۇزجوكلرى دىلە بىر كۆمكىچى كىمى و دىلىن گۆجونو آرتىران بىر ياراق كىمى گۆرنلر دە وار.

البته بو ايكى دۆشونجەنىن آراسىندا دا دۆشونمك اۋلار. بىز اۋلدوقچا دىلىمىزىن خالص سۇزجوكلرىنى ايشلتمەلى يىك. آما آلىنما سۇزجوكلردىن دە قورخامالى يىق. بو سۇزجوكلرە اۋز دىلىمىزىن سۇزجوكلرى كىمى باخامالى يىق.

البته بعضاً اۋ قدر دە راحت بونلاردين اۋستوندىن كىچمك اۋلمور. اۋرنك اۋلاراق ايندىكى بىزىم دىلىمىز چۇخلوچا فارسجا دىلىنىن سۇزجوكلرىدىن ائتكى لىر. بو ائتكى چۇخ دا

اۆستوندن كىچمەلى بىر قۇنو دىيىل. بو ائتكىلنمە بىزىم اۆلكەدە فارس دىلىلى
مىيالارىن گۆجلىندىرىلمەسى و تۆرك دىلىلى مىيالارىن ضعيفلندىرىلمەسىندىن تۇرنىر و
بىز بونون قارشىسىندا دورماقدان باشقا بىر يۇلوموز يۇخدور. بو ايش اوچون گۆره
بىلدىگىمىز ان سادە يۇل دىلىمىزىن اۆز سۆزجوكلىرىنى تانىيىپ و دۆزگۈن يىرىندە
ايشلتمگىمىزدىر.

بو كىتاب اۆلكەمىزدەكى مىيالارىن ائتكىسى سۇنوجوندا دىلىمىزە گلن سۆزجوكلىرىن
تۆركجە قارشىلىغىنى گۆستىرمەكە چالشمىشىدۇر.

كىتاب «تۆرك دىلىندە مدرسە» تلگرام كانالىندا يۆكلىنىر و گىتىدىكجە اۇخوجولارىن
ياردىمى ايلە داھا دا كامىل شەجەك.

ياسر فاتحى – ۱۴۰۰/۶/۵

گۆدلىتمەلەر:

كىتابلار:

آ.د.ا.ل. – آذربايجان دىلى نىن اىضاحلى لۇغتى

ا.ك. – الينيزدهكى كىتاب

گ.ت.س. – گۆنجل تۆركچه سۆزلوك (Güncel Türkçe sözlük)

ت.س. – تاراما سۆزلوگو (Tarama Sözlüğü)

گرامر:

ا.ج. – اجبار فعلى

م.ج. – مجهول فعل

دىللەر:

آ.ذ. – آذربايجان تۆركجهسى

تۆ. – تۆركيه تۆركجهسى

تا. – تاتار تۆركجهسى

آر. – آزالىق دىلى (غۇير رسمى و يئرلى تۆركجه آغيزلاردا)

قۇنولار:

ه.ند. – هندسه

د.يل. – ديلچىلىك

آب جوش: قاینار سۇ

← (باخ: آ.د.ا.ل. ← *Qaynar*)

آب طلا: یالديز

← (باخ: آ.د.ا.ل. ← *Yaldız*)

آبکاری: یالديزلاما

← (باخ: آ.د.ا.ل. ← *Yaldızlama*)

آب کاری اولماق: یالديزلانماق

← یالديزلانماق = مج. «یالديزلانماق» دان؛

← (باخ: آ.د.ا.ل. ← *Yaldızlanmaq*)

آبکاری ائله‌مک: یالديزلاماق

← (باخ: آ.د.ا.ل. ← *Yaldızlamaq*)

آب نۇقره: یالديز

← (باخ: ا.ک. ← آب طلا)

آبی: گۆی

← «گۆی» سۆزو آذربایجان تۆرکجه‌سینده

نئچه آنلام داشی‌یر: ۱. یئرین اؤستونو توتان

بۇشلوق؛ سما (گۆیده بۇلۇدلار گۆرونور). ۲.

ییرینجی معناداکی گۆیون بۇیاسی؛ ماوی

(محرم‌لیگین دۆردونجو گۆنو گۆی چاریقلی...

نابلد بیر آخوند ناخچیوان شهرین بازار

کۆچه‌سینده گزیردی؛ قان‌تمیر) ۳. برک بیر

شیه تۇخونما سۇتوجوندا گۆوده‌نین بیر

یئرینده تۇرنن لکه؛ قانچیر (قیجیما داش

دیدی، گۆیردی. قیجیما گۆی وار). ۴. یاشیل

(گۆی آغاچ؛ گۆی اورمان) ۵. یتیشمه‌میش

مئیه (گۆی نار = یتیشمه‌میش نار) ۶

گۆیرتی؛ بیتکی ۷. خسیس؛ پاخیل (یۆز ایل

الینده چیراق آختارسا، پۇلاد کیمی گۆیو

تاپیلماز؛ ع. شایق) ۸ کۆرکن؛ آتا اۆچون

قیزین اری (باخ: آ.د.ا.ل. ← *Göy*) فارسجا

«آبی» سۆزونون یئرینه «گۆی» سۆزونون

اؤستده گلن ایکینجی آنلامی ایشلدیلیر.

آبگیر: گۆلمه | گۆلمج | گۆلمه‌چه

← بو اۆچ سۆزون اۆچو ده عئینی آنلامدا

ایشلنیر. آتاجاق ایران تۆرک‌لری‌نین دیلینه

کئچن «برکه» و «آبگیر» سۆزوندن بیر آز

فرقلی‌دیرلر. «گۆلمه»، «گۆلمج» و

«گۆلمه‌چه» سۇ ییغینتی‌سیندان باشقا، آیری

مایع‌لرین ده ییغینتی‌سینا دئییلیر. اؤرنک

اۆچون نفت گۆلمجی، نفتین ییغیلدیغی یئر

دئییلیر؛ (باخ: آ.د.ا.ل. ← *Gölmə* و

Gölməçə و *Gölməc*).

آتشفشان: یانارداغ

← بالاجا شاهزاده جۇغرافیاجی‌نین سۆزونو

کسیب – آما سۇنوموش یانارداغلار دا بیر گۆن

اویانا بیلرلر - دئدی؛ (آ. د. /گروپری؛ بالا جا شاهزاده) ایران تۆرکلرینده فارسجادان آیینمیش «آتشفشان» دئییلن آنلام آذربایجان تۆرکلرینده رۇسلارین ائتکی‌سی‌نین سونوجوندا «وولکان» سۆزو ایله یئتیریلیر. بۇ آنلام تۆرکیه‌ده چۇخ گۆزل تۆرکجه سۆز بیرلشمه‌سی ایله گۆستریلیر. «یانارداغ» سۆزو بیر داغین اۆستونده یانغین اولای بیلدیگی‌نی گۆستیریر (باخ: گ. ت. س. ← *Yanardağ*).

آجۇر: کرپیچ

← (باخ: آ. د. ا. ل. ← *Kərpic*)

آخیر: سۇن

← (باخ: آ. د. ا. ل. ← *Son*)

آرنج: دیرسک

← دیار کیشی دیرسگی ایله آروادینا تۇخونوب پیچیلدادی...! (مەدخانلی) دیرسک = قۇل ایله بیلک آراسینداکی بۆکۆگۆن باییر حصّه‌سی؛ (باخ: آ. د. ا. ل. ← *Dirsək*)

آرایش: بزنیش | بزئمه

← (باخ: آ. د. ا. ل. ← *Bəzəniş* و *Bəzənma*)

~ ائله‌مک (اؤزونو): بزئمک | دۆزنمک |

بزنیب-دۆزنمک | بزکلنمک

← بزئمک = بیر کیمسه‌نین اؤزونه بزک وورماق؛ (باخ: آ. د. ا. ل. ← *Bəzənmək*)

باشقا اۆچ سۆز ده ائله بو آنلامدا ایشلینلیر؛ (باخ: آ. د. ا. ل. ← *Düzənmək* و

Bəzənib-düzənmək و

Bəzəklənmək) اؤنوتمایاق: باشقاسی بیر کیمسه‌نی بزهمیش‌سه اؤندا «بزئیلیمک»

یۇخسا «بزئیلیمک» سۆزلری ایشلینلیر. اؤرنک اۆچون: «قیز بزنیب تۇیا گئتدی» - دئینده

قیزین اؤزو اؤزونه بزک ووروب گئتمگی‌نی گۆستریرک. آنجاق: «قیز بزئیلیم / بزنیلیم

تۇیا گئتدی» - دئینده قیزی باشقا بیر کیمسه بزهدیگی‌نی یئتیریرک؛ (باخ: آ. د. ا. ل. ←

Bəzədilmək و *Bəzənilmək*).

~ ائله‌مک (باشقاسی‌نی): بزهمک |

بزئدیرمک | بزئتمک

← (باخ: آ. د. ا. ل. ← *Bəzəmək* و *Bəzəndirmək*)

~ ائلتدیرمک: بزئدیرمک

← بزئدیرمک = اج. «بزئتمک» دن (باخ: آ. د. ا. ل. ← *Bəzətdirmək*)

آزمایش: سیناق

← بیلیرسن کی، یارادیجیلیق بؤیوک
سیناقلار طلب ائدیر؛ (س. رحیموؤ) سیناق =
امتاحان (باخ: آ.د.ا.ل. ← *Sinaq*)

~ ائله مک: سیناماق

← من ده قصداً دئمهدیم کی، قوی آخیرا
کیمی قیزی سیناییم؛ (ع. حاجی بیوؤ) سیناماق
= تجربهبه دن کئچیرمک؛ سیناقدان
کئچیرمک (باخ: آ.د.ا.ل. ← *sinamaq*)

آسیاب: دییرمان

← (باخ: آ.د.ا.ل. ← *Dəyirman*)

آسیاب (دیش): آزی | آزی دیشی
← (باخ: آ.د.ا.ل. ← *Azı* و *Azıdişi*)

آسیابان: دییرمانچی

← (باخ: آ.د.ا.ل. ← *Dəyirmançı*)

آسیاب ائله مک: چکمک

← چکمک سؤزونه آذربایجان دیلی نین
ایضالی لؤغتینده اوتوز بیر آچیقلاما
یازیلیمیشدی. اوتلارین بیرى ده بوغدا، آریا و...
اؤن شکلینه دؤندرمکدیر (بوغدانى چکمک)
باشقا آنلاملاری نین بیر نئچه سی بونلاردیر:

۱. بیر شیئی توتوب اؤزونه طرف دارتماق
(اییی چکمک) ۲. اؤرتمک؛ باغلاماق (قاپینی
چکمک؛ یورغانی باشا چکمک)؛ ۳. سرمک؛
سالماق (سؤفره نی یئرہ چکمک)؛ ۴. یئمگی
قابلارا قویماق (غذا چکمک)؛ ۵. بیر شیئین
عادئاً تۆتونونو ایجری آلیب بوراخماق (سیگار
چکمک؛ چوبوق چکمک)؛ ۶. داوام ائله مک،
سؤرمک؛ وخت آپارماق (امتاحان اؤچ ساعات
چکدی)؛ ۷. وورماق (سیلله چکمک؛ چؤبوق لا
چکمک) ۸. چکی سینی بللندیرمک (قیزیل
گؤلؤ اکرلر؛ مثقال ایله چکرلر؛ مثل)؛ ۹. کانال،
یول و... دؤزلمک (یول چکمک)؛ ۱۰.
سؤرتمک (الینی ساققالینا چکدی)؛ ۱۱. رسم
ائله مک (شکیل چکمک) باشقا آنلاملار
اؤچون قایناغا باخین؛ (باخ: آ.د.ا.ل. ←
Çəkmək)

آلوده: کیرلی

← بو سولو، پالچیق لی، کیرلی دؤنیادا/ سمندر
قوشونو سالیبرسان یادا! (شهریار) تۆرکجه ده
«کیر» سؤز چرک و کثیفلیک آنلامیندادیر.
بئله لیکله کیرلی کثیف و بولاشیق نسنه یه
دئییلیر؛ (باخ: آ.د.ا.ل. ← *Kirli*)

~ ائتمک: کیرلندیرمک

← (باخ: آ.د.ا.ل. ← *Kirləndirmək*)

~ **ائىلەين:** كىرلندىرىجى | كىرلندىرن

آلودگى: كىرلى لىك | كىرلنمە

← دقت اندىن: «كىرلى لىك» ايله
«كىرلنمە» سۆزلى بىر-بىرلىرىندىن
فرقلى دىرلر. «كىرلى لىك» بىر كىرلى
نسنەين حالى دىر. اۆرنك اۇلاراق ھاوا
كىرلىلىگى، ھاوانىن كىرلى حالى دىمكىدىر.
(ھاوانىن كىرلىلىگى خستەلىك تۆردە بىلر)
آنجاك «كىرلنمە» سۆزى بىر نسنەين كىرلى
اۇلماق سۆرچىنى يىتتىر. ھاوا كىرلنمەسى
ھاوانىن كىرلى اۇلماق سۆرچى دىمكىدىر
(ھاوانىن كىرلنمەسىنىن چۇخلو ندىنلرى اۇلا
بىلر): (باخ: آ.د.ا.ل. ← *Kirlilik* و
Kirlänma)

آلياڭ: اربىنتى | آلاشىم

← ايران تۆركلرىندە فارسجادان آلىنان
«آلياڭ» سۆزى آذربايجان تۆركلرىندە
«خلىطە» كىمى دىئىلىلر. «آلياڭ» سۆزى
اصليندە فرانسىزجا(باخ: فرهنگى فارسى عميد
← *آلياڭ*) و «خلىطە» ايسە عربجه سۆزدور؛
(باخ: آ.د.ا.ل. ← *Xəlitə*) تۆركىدە بو
آنلامدا «آلاشىم» سۆزى ايشلىنىلر. (باخ:
گ.ت.س. ← *Alaşım*) آذربايجان
تۆركجهسىندە دە آز ايشلىكلى اۇلسا دا

«اربىنتى» سۆزى بو آنلامدا واردىر. بو سۆز
«اريمك» سۆزوندىن آلىنىپ و ايكى يا نئچه
فلزىن ارىيىپ بىر-بىرلىرىنە قارىشماسىنى
يىتتىرير (باخ: آ.د.ا.ل. ← *Örünti*).

آما: آنجاك

← آنجاك سۆزى نئچه فرقلى آنلامى
داشى بىر. ۱. آما (... آنجاك من سۆگىلرېن بو
قدر . . . آلد/ديجى /اۆلدوغونو بىلمىردىم؛ م.
س. /اۆردوبادى) ۲. گۆچ ايله، زۇرلا (بو يئره
آنجاك بئش آدم يئرلشە بىلر) ۳. محض، يالنىز
(بىز بۇرايا آنجاك ايش /اۆچون گلمىشىك)
(باخ: آ.د.ا.ل. ← *Ancaq*)

آموزش: اۆيزتىم | اۆيزنىش

اويشن: ككلىك اۆتو

← (باخ: آ.د.ا.ل. ← *Kəklükotu*)

آهن: دمير

← (باخ: آ.د.ا.ل. ← *Dəmir*)

آهو: جئيران

← (باخ: آ.د.ا.ل. ← *Ceyran*)

آينده: گله جك

ابر: بۇلود

← (باخ: آ.د.ا.ل. ← *Bulud*)

ابريشم: ايپك

← ايپك يايلىغى يلا او آستا آستا / سىليپ
 عىنىگىنى گۆزونه تاخدى / آيىليپ ياواشجا
 ماسانين اۆسته / بىر مۆهوره باخدى، بىر قولا
 باخدى. (بختيار واهابزاده؛ گولۇستان)
 جادهى ابريشم = ايپك يۇلو (باخ: آ.د.ا.ل. ←
İpək)

ابزار: ياراق

← ياراق سۆزو ايندىكى تۆرك دىلينده
 چۇلۇجا «سالاح» آنلامىندا ايشلىنىلير
 (دوشمانا ياراق گرک؛ يا دوشماندان اۇزاق
 گرک؛ آتا سۆزو). آنچاق بو سۆز «وسيله»
 آنلامىنى دا يىتيره بيلر (دار دۇنيا بىر
 مۇسافر خانهدير / كۆچ ياراغين قىلمايان
 ديوانهدير). بو سۆز «ياراق» كىمى فارسجا يا دا
 كىچمىش و ايش لوازى ساتيلان دۇكانلارا
 «بزار-ياراق» دىيىلير. ياراق سۆزونه نىچه
 آنلام سۆزلوكلرده دىيىلمىش: ۱. سالاح
 (كۇراۇغلو گۆردو، دميرچى/ۇغلو/ۇقدر ياراق
 گۆتۈروب كى، آلتىندا تىرنه بىلمىز؛ كۇراۇغلو)
 ۲. ياراشىق؛ برك (دۆزلىپ هر ياراغى/ قالىپ
 ساققال داراغى؛ آتا سۆزو) (باخ: آ.د.ا.ل. ←
Yaraq) ۳. وسيله؛ تجهيزات؛ لوازىم (دورروب
 اتىدى مۆهتيا يۇل ياراغين / كىچه تا كىم،

جهانين دشت و داغين؛ ذاتى) (باخ: ت.س.

← *Yarak*)

اتحاد: بىرلىك

← (باخ: آ.د.ا.ل. ← *Birlik*)

اجاره اندىلمك:

← تۇتولماق = مىج. «توتماق» دان؛ (باخ:

← *Tutulmaq* آ.د.ا.ل.)

اجاره ائلمك:

← توتماق اوچون آ.د.ا.ل. ده اۇن سككىز
 آچىقلاما يازىلمىشىدى. اۇنلار بىرى بىر
 اجاره ائلمكدير. باشقا آنلاملار بىر
 سايبىسى بونلاردىر؛ ۱. ال ايله بىر شىيدىن
 ياپىشماق ۲. هدفه ذىمك (سىلله اۇتون اۇزونو
 توتدو)؛ ۳. بىر نىسەن بىر توتومونو بىلدىرير (بو
 پالتارىويان بىش كىلو پالتار توتار)؛ ۴.
 يۇلۇخماق (سۇيوق ذىمه توتماق)؛ ۵. بىر
 تۇرپاغى اشغال ائلمك (اثرمنىلر ايللر بۇيو
 قاراباغى توتوموشدولار)؛ ۶. قاپماق، دىشلەمك
 (ايت توتماق)؛ ۷. دىرى اله كىچىرمك
 (اوغرونو توتماق)؛ (باخ: آ.د.ا.ل. ←

Tutmaq)

احساس: دۇيغو

← دۇيغو بىرىنجى آنلامىندا مادى حسلىرى
گۆستىرىپ. اثىتىمىك، اىيىلەمىك و... (بۇرون،
قۇلاق، گۆز، دىل و درى انسانىن دۇيغو
اۈرگانلارى دىلار). ايىكىنجى آنلامدا ايسە،
معنوى حسلىرى دە گۆستىرە بىيلر. اۈرنىك
اۈچون حۇرمەت دۇيغوسو و... (باخ: آ.د.ا.ل. ←
Duyğu)

~ ائلەمىك: دۇيماق

← دۇيماغىن ايىكى آنلامى اۈلا بىيلر، ۱. حس
ائتمىك (قۇخو دۇيماق). ۲. باشا دۆشمىك؛
بىيلمىك (سليم بى اۈرتالىقداكى دۇلاشقىق
وضعيتى دۇيدو؛ ح. نظيرلى). (باخ: آ.د.ا.ل. ←
Duyğu)

اختصاصى: اۈزل

← (باخ: گ.ت.س. ← *Özel*)

اداران: سىدىك

← (باخ: آ.د.ا.ل. ← *Sidik*)

ارتباط: ايلگى

← ايران تۈركلىرىندە چۇخلوجا «ارتباط» و
«رابطه» سۆزلىرى يەلە گۆستىرىلن آنلام،
آذربايجاندا «علاقه» سۆزو ايلە دئىيىلير. آنجاق
تۈركىيە سۆزلۈكلىرىندە بو آنلامدا «يلگى»

سۆزو ايلە قارشىلاشيريقي؛ (باخ: گ.ت.س. ←
İlgi)

ارتش: اۈردو

← «اۈردو» و «قۇشون» سۆزلىرىنىن هر
ايىكىسى بىر دۈولتتىن نظامى قۇۋەتلىرىنى
خاطىرلايدىر. هر ايىكىسى دە چۇخ ايشلىنلن
سۆزلردندىر و هر ايىكىسى دە فارسجايا
كئچمىش سۆزلردندىرلر. ايندىكى فارسجادا
«اۈردو» سۆزو چۇخلوجا جمعى گزىتتىيە
چىخماق آنلامىندا ايشلىنير (اردوى جهادى).
قۇشون ايسە تۈركجەدە ايشلىنن آنلامدا هلە
دە فارسجادا ايشلىنيلەدەدەر؛ (قشون كشى)
آنجاق بونا باخمايلاق فارسجادان آلىنان
«ارتش» سۆزو گئدە-گئدە بو سۆزو بىزىم
ديلىمىزدە آرادان آپارىر. (باخ: آ.د.ا.ل. ←
Qoşun و Ordu)

ارتعاش: تىترىشىم | تىترىشمە |

تىترەيىش | تىترەمە

← بۆتون اۈستندە گلن سۆزلر بىر
آنلامدادىرلار. تىكجە اۈنلار تۈركجەدە اۈلان
چئىدىلى شكىلچىلردن دۆزلىمىشلر (يىشىغىن
تىترەمەسى؛ ايشىق دالغاسىنىن تىترىشىمى)؛
(باخ: گ.ت.س. ← *Titreşim* - آ.د.ا.ل.)

← *Titrəşmə* و *Titrəyiş* و *Titrəmə*.

ارتفاع: اوجالیق | یۆكسكلىك |
هۆندورلوک
← (باخ: /ک. ← ارتفاعی)

~ سنج: هۆندورلوک اؤلچن

ارتفاعی: اوجا | یۆكسك | هۆندور

← بو اۆچ سۆز بیر-بیرلرینه چۆخ یاخین آنلام داشی-بیرلار. چۆخ یئردە دە بیر-بیرلرینین یئرینه ایشلدیلە بیلرلر. آنجاق بعضاً دە فرقلی اؤلورلار. اۆرنک اۆچون سسین چۆخلوغونو «اوجا سس» سۆز بیرلشمەسیلە دئمک اولور، آنجاق «یۆكسك سس» چۆخ ایشلینیلن بیرلشمە دئییل و «یۆكسك مقام» دئییلیر، آنجاق «هۆندور مقام» دئییلیر؛ (باخ: /د.ا.ل. ← *Uca* و *Yüksək* و *Hündür*).

ارزش: دَیر

← دَیر سۆزو بیر نسنهیین مادی و معنوی قیمتی و ارزشینی گۆسترن سۆزدور. اۆرنک اؤلاراق: «کتابین دَیری نه دیر؟» - دئینده کتابین مادی قیمتی سۆروشوروق، «سیزین ایشینیزین چۆخ دَیری وار» - دئینده

ایشین معنوی ارزشینی گۆسترمک ایسته-بیریک؛ (باخ: /د.ا.ل. ← *Dayər*).

ارزشلی: دَیرلی

← دَیرلی = دَیر + لی = دَیری اؤلان بیر نسنه؛ (باخ: /ک. ← ارزش).

اساس: تمل | بۆنؤره | اؤزول

← تمل = اساس، کۆک، بۆنؤره، اؤزول عشقین تملی، عشقین اساسی دئمکدیر (اؤلر تملیندن ییخیلیب، قالمادی بیر دام)؛ (باخ: /د.ا.ل. ← *Təməl* و *Bünövrə* و *Özül*).

استرس: قایغی

← قایغی اصلینده استرس و اضطرابدان بیر آز فرقلی دیر. بونلاردان داها گئیش آنلامی واردیر. بیر پیس دورومون سۆنوجوندا فکیر چکمک دئمکدیر. آنجاق استرس آنلامی دا اؤزونه سیغیشدیرا بیلر (فکیر، اندیشه، تلاش؛ هر گۆن اوتون واختی مین بیر قایغی ایچری سینده کئچیردی؛ م. ابراهیموؤ)؛ (باخ: /د.ا.ل. ← *Qayğı*).

استرس (دیل): وورغو

← وورغو بىر كىلمەن تىلفۇظۇندە بىر سىسەن
 اۋجالماسىنا دىيىلىر؛ بو آنلامدان باشقا عمومى
 آنلاملار دا واردىر: ۱. ضربه ۲. بلا، آفت؛
 بونلاردان باشقا اقلىق اولماق و بىنە قان
 وورماغا دا وورغو دىيىلىر؛ (باخ: آ.د.ا.ل. ←
Vurğu).

استفاده اولماق: ايشلىنمك | ايشلىنيلمك

← ايشلىنمك و ايشلىنيلمك و ايشلىدىلمك
 سۆزلىرىن هر اۋچو دە بىر-بىرلىرىنە اۋخشار
 آنلاملار داشىيىرلار. بونلار بىر سۆز
 قۇرۇلۇشلار فرقىلى اولسا دا آنلاملار فرقىلى
 دىيىل. استفاده اولماق، مصرف اولماق
 بىر كىمسەنىن يا نىسەنىن ايشە توتولماغىنى
 يىتتىرىلر؛ (باخ: آ.د.ا.ل. ← *İşlən* و *İşlənilmək*).

استفاده ائلمك: ايشلىتمك

← ايشلىتمك چۇخ آنلامى اولان سۆزلردندىر.
 انجاق بو آنلاملار چۇخلوجا بىر-بىرلىرىنە
 ياخىندىرلار. استفاده ائلمك، مصرف
 ائلمك، بىر كىمسەنى ايشە مجبور ائلمك
 و... كىمى آنلاملار يىتتىرەيلىر؛ (باخ: آ.د.ا.ل. ←
İşlätmək).

اسكله: كۆرپو

← كۆرپو بو ايكي آنلامى داشى يا بىيلىر: ۱.
 دىمىر يۇل، چاى و... اۋستوندىن چىكىلن كىچىد
 ۲. دىزى، چاى و... يىرلردە گىمىلر بىن
 توتماسى اۋچون راھلانيلان يىر (اسكله) (باخ:
 آ.د.ا.ل. ← *Körpü*).

اسلحه: ياراق

← (باخ: ا.ك. ← *يازار*)

اضافه: آرتىق

← آرتىق سۆز دانىشىغدا توتدوغو دوروما
 گۆرە چۇخ آنلاملار داشى يا بىيلىر: ۱. چۇخ
 (من دۇنيادا هر شئىدىن آرتىق يالناق
 آدملاردان اييرىمىز؛ م. س. اوردو يادى) ۲.
 اۋستون، ايرلى، باش (سن منە هر كىمدىن
 آرتىقسان) ۳. گرگىلى اولدوغوندىن چۇخ (آرتىق
 آش، يا قارىن آغرىدار يا باش؛ آتا سۆز) ۴.
 احتياجلار تامين اولوناندىن سۇترا قالان
 نىسەلر؛ قاللىق (سۆفەرىن آرتىغى) ۵. بىر
 ايشىن باشلاماسىنى گۇستىر (آدملار آرتىق
 آياق اۋستە يىمگە و اچىمگە باشلامىشىدىلار؛
 م. ابراهيموۋ) ۶. داھا بوندىن چۇخ (آرتىق نىمى
 سندن هئىچ بىر ايسىگىم يۇخدور)؛ (باخ:
 آ.د.ا.ل. ← *Artıq*).

اضطراب: قايغى

← (باخ: ا.ك. ← استرس)

← هر بير انسان تۇپلوموندا آز اولان حصّه؛
(باخ: آ.د.ا.ل. ← Azlıq) أزليق سۆزونون
باشقا آنالامى اۆچون (باخ: ا.ك. ← كمبود).

اعتماد: گۆۈنمە

← (باخ: ا.ك. ← اعتماد/ئەلمەك)

اکثریت: چۇخلوق

← چۇخلوق بير شىئين مقدارجا چۇخ
اۋلدوغونو دا (قاندا قندىن چۇخلوغو، ھاۋادا
تۇستونون چۇخلوغو) بير انسان تۇپلوموندا
چۇخ اولان حصّهنى دە گۆستىرە بىلىر (بىزدە
أزليق چۇخلوغا تابعدير؛ ا. افنديئو)؛ (باخ:
آ.د.ا.ل. ← Çoxluq).

الاهه: تانرىچا

← (باخ: گ.ت.س. ← Tanrıça)

امتحان: سیناق

← (باخ: ا.ك. ← آزمايش)

امضا: قۇل

← «قۇل» سۆزونون چۇخلوجا آنالاملارىندىن
بىرى دە «امضا» دېر (باخ: ا.ك. ← بازو).
(اينانمىشىدى كى، قۇللوق ايشىنىدە آدمى
يىخان... مۆدىرىن بير قىرمىزى قۇلدور؛
مىرجالال)؛ (باخ: آ.د.ا.ل. ← Qol).

امضالاماق: قۇل چكەك | قۇل قۇيماق

~ ئەلمەك: گۆۈنمەك | بىل باغلاماق

← گۆۈنمە سۆزۈ ايكى تام فرقلى آنالام
داشى يا بىلىر: ۱. اعتماد/ئەلمەك، بىل
باغلاماق، آرخالانماق (سەنە گۆۈندىگىم
داغلار، سەنە دە قار ياغارمىش؛ آتا سۆزۈ) ۲.
مغرورلاشماق، لۇغالانماق، بۇش يىرە فخر
ئەلمەك (اينجە خانىم چۇخ گۆۈنەر اۋزۈندەكى
گۆۈل لىگە؛ ص. وورغون)؛ (باخ: آ.د.ا.ل. ←
Güvənmək).

~ ئەلمەلى: گۆۈنچ

← (باخ: آ.د.ا.ل. ← Güvənc)

اعتیاد: باغیملی لىق

← (باخ: ا.ك. ← وابسته)

افسانه: سۇيلىنجه

← (باخ: گ.ت.س. ← Söylence)

اقلیت: أزليق

← قۇيولان شرطلارە راضى يىق دئيه /
طرفلار قۇل چكدى مۇعاھدەيه. (بختيار
واهابزاده؛ گۇلوستان)؛ (باخ: آ.د.ا.ل. ←
Qol).

انتخاب: سئچيم | سئچمه

← سئچيم و سئچمه سۆزلرى نين هر
ايكىسى ده انتخاب سۆزونو يئتييرلر. آنجاق
بعضاً ده هر بيرىسى بير-بيرلرى ايله فرقلى
آنلاملار دا داشىيرلار؛ سئچيم: ۱. سئچيب
گۆتورمك ايشى (قۇنو سئچيمى) ۲. سئچمك
اۆچون الدە اولانلار (باخ: ا.ك. ← گۆزينه)
سئچمه: ۱. سئچيب گۆتورمك ايشى (ياخشى
كتاب سئچمهسى) ۲. اۇخشار نسنلر آراسيندا
ان اۆستونو، ان ياخشىسى (سئچمه گۆلر)
۳. ان حۆرمىلى (سئچمه قۇناقلار) ۴. جانلى
طبيعتده جانلىلار نين طبيعت ايله
اۇيغونلاشماغينا گۆره ان ياخشىسى نين
ياشايشا داوام گتيرمهسى (باخ: آ.د.ا.ل. ←
Seçim و Seçma).

انتخابات: سئچكى

← (باخ: آ.د.ا.ل. ← Seçki)

انتخاب اولماق: سئچيلمك

← سئچيلمك = مچ. «سئچمك» دن (باخ:
Seçilmak ← آ.د.ا.ل.)

انتخاب ائله مك: سئچمك

← سئچمك «انتخاب ائله مك» آنلامى نى دا
(دانيشيق اۆچون شنبه گۆنو ساعات بئشى
سئچديلر) «تشيخىس وئرمك» آنلامى نى دا
(ياخشىنى يېسدىن سئچمك) يئتييره بيلن بير
سۆزدور. (باخ: آ.د.ا.ل. ← Seçmak).

انتخاب طبيعى: سئچمه

← (باخ: ا.ك. ← انتخاب)

انتشارات: ياييم

← ياييم سۆزو يايماق ايشينه دئييلير. بۇ سۆز
داها چۆخ كتاب يايماسينا دئييلير؛ (باخ: آ.د.ا.ل. ←
Yayım).

انجماد: دۇنما

← دۇنما سۆزو هم بير مايئعين برک حالا
دۇنمهسيينه، هم ده بير دۇيغونون آرادان
گئتمهسيينه دئييلير؛ (باخ: آ.د.ا.ل. ←
Donma).

اندازه گيرى: اولچو

← اولچو سۆزو بير-بيرى يله ايلگىلى اولان
نئجه آنلامى واردير: ۱. هر هانسى بير شئين
اولچمگى اۆچون قبول اولونموش واحد
(اۆزۈنلۈك اولچوسو متردير) ۲. كيمسەنى يا
نسنەنى دئيرلنديرمك اۆچون اساس گۆتۈرۈلن

بىر شى (بۇ دۇنيادا ھەر ھانسى قىمتىن
 اۆلچوسو زىمىتىدۇر؛ س. رحىمۇ) ۳. اۆلچىمە
 ايشى (اۆلچى ايشىلىرى)؛ ۴. شىرىن اۆلچوسو
 = شىرىن وزنى؛ (باخ: آ.د.ا.ل. ← Ölcü).
 اندازەگىرى ائالامىندا دىيىلىن اچىقلاملار
 اۆچۈنچوسونو ايشلىتمىك اولار. [اۆلچوجو،
 اۆلچودە ايشلىنىلن ياراغا دىيىلىر؛ اۆرنىك اۆچۈن
 قاپان بىر نىسەننىن چكىسىنىن
 اۆلچوجوسودور.]

~ اۆلماق: اۆلچولمىك

← اۆلچولمىك = مىج. «اۆلچىمىك» دىن (باخ:
 آ.د.ا.ل. ← Ölçülmək)

~ ائەلمىك: اۆلچىمىك

← اۆلچىمىك بىر نىسەننىن قبول اۆلۈنمۈش
 بىرىملىر ايلە بىللىندىرمىك؛ (باخ: آ.د.ا.ل. ←
 Ölçmək)

انقلاب: دئورىم

← آذربايجان تۆركلىرى انقلاب سۆزو ايلە
 يىتتىردىگى بو ائالام تۆركىيە سۆزلۈكلىرىندە
 «دئورىم» ايلە گۆستىرىلىر. اۆرنىك اۆچۈن:
 صنعت دئورىمى، فرانسىز دئورىمى؛ (باخ:
 گ.ت.س. ← Devrim).

انقلابى: دئورىمچى

← (باخ: گ.ت.س. ← Devrimci)

اۆفۇقى: ياتاي

← آذربايجان تۆركجەسىندە چۇخلوجا
 «اۆفۇقى» سۆزو ايلە دىيىلىن بو ائالام تۆركىيە
 تۆركجەسىندە آرتىقجا «ياتاي» سۆزو ايلە
 دىيىلىر. بو سۆز «يات» كۆكۈندىن دۆزلىپ و
 بىر نىسەننىن ياتمىش و اۆفۇقى ھالىندا
 اۆلدۈرگۈنى يىتتىرىر؛ (باخ: گ.ت.س. ←
 Yatay).

اۆل: بىرىنجى | ايلىك | ايلكىن

← (باخ: آ.د.ا.ل. ← Birinci و İlk و
 İlkin)

اۆلئە: ايلىك

← اۆرنىك اۆچۈن: ايلىك انسانلار؛ ايلىك
 ياردىم؛ (باخ: آ.د.ا.ل. ← İlk)

اھروم: قالدیراچ

← بو سۆز قالدیرماق (يۆكسلىتمىك، اۇخارى
 آپارماق) سۆزۈندىن يارانمىش و آز گۆچ ايلە
 آغىر بىر نىسەنى قالدیرماق اۆچۈن ايشلىدىلن
 بىر ياراغا دىيىلىر؛ (باخ: گ.ت.س. ←
 Kaldıraç)

اھمىت: اۋنم

← (باخ: آ.د.ا.ل. ← *Önəm*)

اهمیتلی: اؤنملى

← اؤنملى = اؤنم + لى؛ (باخ: آ.د.ا.ل. ← *Önəm*)

ایمان: اینام

← (باخ: آ.د.ا.ل. ← *İnam*)

ایمان گتیرمک: اینانماق

← (باخ: آ.د.ا.ل. ← *İnanmaq*)

ایستگاه: دایاناجاق

باخت: اؤدوزما

← (باخ: آ.د.ا.ل. ← *Uduzmaq*)

بارزش: دَیَرلی

← (باخ: ا.ک. ← /ارزشلى)

بادبادک: چرپلنگ (آد.) | اۇچورتما (تۆ.)

← آذربایجان تۆرکجه سینده بو سۆزلرین هر ایکى سى ایشلنیرسه ده، چرپلنگ داها آرتیق ایشلدیلیر. آنجاق تۆرکیه ده اۇچورتما داها گئنیش ایشلمکده دیر؛ (باخ: آ.د.ا.ل. ←

Uçurtma و *Çarpələng*)

بادبان: یئلکن

← (باخ: آ.د.ا.ل. ← *Yelkən*)

بادبزن: یئلپیک | یئلپیچ | یئلپینچ

← (باخ: آ.د.ا.ل. ← *Yelpik* و *Yelpinc*)

بادکۆنک: پیله مچ (آر.)

← بۇ سۆز موغان ماحالی نین پارس آباد شهرینده ایشلدیلیر.

بادنؤما: یئل قۇوان

← بۇ سۆز دئییلن آنلامدان باشقا ساعاتین دقیقه سىنى گۆسترن اۇزون عقریینه ده دئییلیر؛ (باخ: آ.د.ا.ل. ← *Yelqovan*)

بار: یۆک

← یۆک سۆزو نئچه آنلامی یئتیره بیلیر: ۱. داشینماق اۇچون هر نسنه (حئیوانین دالینا یۆک چاتماق)؛ ۲. سلیقه ایله بیر-بیری نین اؤستونه دۆزولموش یۇرغان-دۆشک، خالچا و بونلار کیمی نسنه لر (بۆتون آوادانلیق ائوین اۇخاری طرفینه ییغیلیب، اؤستونه کؤهنه پالاز چکیلیمیش یۇخسول بیر یۆکدن عبارت ایدی؛ ۱. افندیئو)؛ ۳. آغیر وظیفه، آغیر سؤرولملوق (من بۇ یۆکو عؤهدمه گۆتوره بیلرم)؛ ۴. فیزیکیده بیر جسمده اولان الکتریک مقدارینا دا الکتریک یۆکو دئییلیر؛ (مؤثبت و منفی یۆکلر)؛ (باخ: آ.د.ا.ل. ← *Yük*)

باردار (فیزیکی): یۆکلۆ

باردار (حامله): گبه

← (باخ:گ.ت.س. ← Gebe)

باردارى: گبهلىك

← (باخ:گ.ت.س. ← Gebelik)

بازده: وئرىم

← وئرىم = محصول وئرمك قابىلىتى، بركت،

ثمره؛ (باخ:آ.د.ا.ل. ← Verim).

بازو: قۇل

← قۇل سۆزۈ چۇخ سايدا آنلام داشىيان

سۆزلردندىر: ۱. انسانين چىيىنىدىن الى نىن

اۋجونا كىمى؛ ۲. آتىن [و دۇرد آياقلى

حئىوانلارين] قاباق آياقلاريندان هر بيرى

۳. پالتاردا قۇلو اۇرتىن بۇلوم ۴. آغاچ بوداغى ۵.

اساس بير نىسەدن آيرىلان بير شۇعبه ۶

قۇشونون جناحى ۷. امضا (باخ: /ك. ←

/امضا)؛ (باخ:آ.د.ا.ل. ← Qol). «بازو» سۆزونو

يىتتىن بورادا بيرىنجى آنلامدىر.

بازى: اۋيون

← (باخ:آ.د.ا.ل. ← Oyun)

بازىافت: گئرى دۇنوشدورمك

← گئرى = دالى (باخ:آ.د.ا.ل. ← Geri)؛

دۇنوشمك = بير بىچىمدىن يۇخسا بير

دۇرومدان باشقا بير بىچىم يۇخسا بير دۇروما

دۇنمك؛ (باخ: گ.ت.س. ←

Dönüşmek) دۇنوشدورمك = ا.ج.

«دۇنوشمك» دن.

بازىچه: اۋيونجاق

بازتاب (ايشيق و سس): قايتما |

يانسىما

← قايتماق سۆزۈ هر بير نىسەنن گئىدىگى

يۇلۇنو بير ده گئرى دۇنوب گلمەسىنى

يىتتىن سۆزدور (باخ: آ.د.ا.ل. ←

Qayıtmaq)؛ يانسىماق ايسه ايشىقن بير

نىسەيه ذىب دۇنمەسىنە دىيىلىر؛ بير خىرىن

مديالاردا يايىلماسىنا (عكس اۇلۇنماسىنا) دا

يانسىماق دىيىلە يىلر؛ (باخ: گ.ت.س. ←

Yansımak)

بازداشت اۇلماق: تۇتولماق

← تۇتولماق = مج. «توتماق» دان؛ (باخ:

آ.د.ا.ل. ← Tutulmaq)

بازداشت ائلمەك: تۇتماق

← (باخ: /ك. ← /جاره ائلمەك)

بازداشت ائلتدیرمك: توتدورماق

← توتدورماق = ا.ج. «توتماق» دان؛ (باخ:

/ك. ← /بازىكۇن)

← اۋىنانجاق اصلىندە اۋشاقلار ئىن ئىلجەسى
 اۋچون ايشلىنلن ھر نىسنىە دىئىلىر، آنجاق
 باشقاسى نىن فكىرلە ايش گۇرن و اۋزوندىن
 ھىچ بىر مۇستقل لىگى اولمايان كىمسە يە دە
 اۋىنانجاق دىئىلىر؛ (باخ: آ.د.ا.ل. ←
Oynanacaq)

بازىكۇن: اۋيونچو

← اۋيونچو = ھر بىر اۋيونا قاتىلان بىر
 كىمسە؛ (باخ: آ.د.ا.ل. ← *Oyunçu*. باخ:
 گ.ت.س. ← *Oyuncu*)

بازىگىر: اۋيونچو

← (باخ: ا.ك. ← بازىكۇن)

باسكول: قاپان

← (باخ: آ.د.ا.ل. ← *Qapan*)

بافت (بدندە): تۇخوما

← بىر-بىرىنە اۋخشار و عىنى وظيفەنى
 داشى يان سلۇل لارا ايران تۆرك لىرىندە فارسجا
 كىتابلاردا يازىلان كىمى «بافت» دىئىلسە دە
 بو سۆزون آنالامىنى گۈزلىجەسىنە يىتىرن
 تۆركچە سۆزوموز «تۇخوما» دىر؛ (باخ: آ.د.ا.ل.
 ← *Toxuma*. بۇ سۆز تۆركىيە
 سۆزلۈكلرىندە «دۈكۈ = تۇخو» شكىلىندە
 گىلىشىدىر (باخ: گ.ت.س. ← *Doku*).

باقتى: تۇخونما

← (باخ: آ.د.ا.ل. ← *Toxunma*)

باقتى: تۇخوجو

← (باخ: آ.د.ا.ل. ← *Toxucu*)

باقتى: تۇخوجولوق

← (باخ: آ.د.ا.ل. ← *Toxuculuq*)

بالە: اۋزگىچ

← اۋزگىچ سۆزۈ ايران تۆرك لىرىندە
 فارسجادان آلېنىمىش «بالە» سۆزۈندىن سۇترا
 باشقا بىر آنالامى دا يىتىرىر. بو سۆز ياخشى
 اۋزىن بىر كىمسە و نىسنىە دە دىئىلىر؛ (باخ:
 گ.ت.س. ← *Yüzgeç*)

بالىش: ياستىق

← (باخ: آ.د.ا.ل. ← *Yastıq*)

باور: اينام | اينانچ

← (باخ: ا.ك. ← *ایمان*)

باور ائەلك: اينانماق

← (باخ: ا.ك. ← *ایمان گتیرمک*)

باھار: ياز

← (باخ: آ.د.ا.ل. ← *Yaz*)

باھم: بىرلىكدە | بىرگە

← (باخ: آ.د.ل. ← *Birlikdə* و *Birgə*)

بدن: گۈدە

← گۈدە انسان و حىوان ھاقىندا دىيىلىدە
اۋتالار بىن بىنى، آنجاق آغاچ و كۈل-كۈس
ھاقىندا دىيىلىدە اۋتالار بىن ساقەسى نظردە
آلىنىر: (باخ: گ.ت.س. ← *Gövdə*).

بدبخت: يازىق

← (باخ: آ.د.ل. ← *Yazıq*)

بدھى: وئره جك | بۇرچ

← وئره جك = گلە جكدە وئرىلمەسى گرگلى
اۋلان بىر نىسە: بۇرچ = قايتارىلماق شرطى يە
بىر كىمىسە يە وئرىلن يۇخسا بىر كىمىسە دن
آلىنان پول و باشقا نىسەلر: (باخ: آ.د.ل. ←
Borc و *Verəcək*).

بدھكار: وئره جكلى | بۇرچلو

← وئره جكلى = وئره جگى اۋلان كىمىسە;
بۇرچ = بۇرچو اۋلان كىمىسە: (باخ: آ.د.ل. ←
Borclu و *Verəcəkli*).

برابر (نچە برابر): قات (نچە قات)

← قات سۆزو بو آنلاملار دىشى يا بىلر: ۱.
اۋقۇقى وضعىتدە بىر-بىرى نىن اۋستونده

يئرلشن جسملر بىن ھر بىرى، لاي: (تۇرپاغىن
آلت قاتلار دى) ۲. ائودە و تىكىنتى لردە مرتبه
(اۋوین ايکىنجى قاتى = اۋوین ايکىنجى
مرتبه سى) ۳. بۆكۈلمۈش كاغىذ، پارچا و بئله
نسنەلر بىن ھر بىر بۆكۈمو (كاغىذى دۇرد قات
قاتلادىم) ۴. دفعە، كرە، برابر، بو آنلامدا
ايشلىنىدە عادتاً رەقملرە گلير. اۋرنك اۋلاراق
«بئش قات» بئش برابر دئمكىدیر: (سالديقجا
جاوانلىقدا كئچن گۆنلرى يادە، دردىم اولور
اۋن قات؛ م. ع. صابر): (باخ: آ.د.ل. ←
Borclu و *Verəcəkli*).

برخۇرد: تۇققوشما | چارپيشما

← تۇققوشما سۆزو بو آنلاملار دىشى يا بىلر:
۱. اۋز-اۋزە گلر كن ايكى نسنەن بىر-بىرىنە
برك تۇخونماسى ۲. راست گلەك ۳.
كۆسۈشمەك ۴. دۇيوشمەك، مۇبارزە ائتمەك;
چارپيشما ايسە بونا ياخين بىر آنلامدیر و بو
آنلاملار بىن چۇخونو يئتيرير: (باخ: آ.د.ل. ←
Toqquşma و *Çarpışma*).

~ ائلەمك: تۇققوشماق | چارپيشماق

← (باخ: آ.د.ل. ← *Toqquşmaq* و
Çarpışmaq).

بركە: گۈلمە | گۈلمج | گۈلمە چە

← (باخ: /ك. ← آبگیر)

بۇرادە: يۇنقا | يۇنقار

برگ: يارپاق

← يارپاق بو اۆچ آنلامدا ايشلدیلیر: ۱. آغاچین و بیتکی لرین نفس ألما اۇرگانی ۲. ورق، صفحه ۳. (شعرده) بند؛ (بیر یارپاق شعر = بیر بند شعر)؛ (باخ: آ.د.ا.ل. ← *Yarpaq*).

← (ياناغین ائله بیل آلؤو دیلیمی / ال لرین بیر تاختا یوئقاری کیمی؛ نوصرت کسمنلی)
(باخ: آ.د.ا.ل. ← *Yonqa(r)*)

بۇرد: اۇدما

← (باخ: آ.د.ا.ل. ← *Udmaq*)

بستر: ياتاق

← ياتاق سۆزو «ياتماق» سۆزوندىن آلىنىمىش و ياتماق يىرى دىمكىدیر. بو آنلاملاردا ايشلنیر: ۱. يۇرغان، دۆشك و ياستىقدان عبارت ياتماق يىرى ۲. بیر شئین چۇخ اۇلدوغو يىر، يىغىناق (گۆل ياتاغی) ۳. قۇيۇن-قۇزۇنۇن ساخلاىلىدىغى يىر ۴. دىرلى قازىنتىلارین اۇلدوغو يىر، معدن (قىزىل ياتاغى = قىزىل معدنى) ۵. چاپىن آخدىغى يىر (چاپىن ياتاغى = چاپىن بسترى)؛ (باخ: آ.د.ا.ل. ← *Yataq*).

بۇزۇرگ نمايى: بۇيوتمه

← (باخ: گ.ت.س. ← *Büyütme*)

بۇمى: يىرلى

← يىرلى سۆزو بو آنلاملارلى داشىيىر: ۱. بیر يىرین اۇز اھالىسى (يىرلى اھالى، يىرلىلر و گلمه لر)؛ ۲. مۆعین بیر يىره باغلى اۇلان (يىرلى عادت؛ يىرلى جنس)؛ ۳. عمومى اۇلمايان (يىرلى آغرى)؛ ۴. يىرىنده اۇلان (يىرلى سۆز)؛ (باخ: آ.د.ا.ل. ← *Yataq*).

بستنى: دۇندورما

← (باخ: آ.د.ا.ل. ← *Dondurma*)

به جا: يىرلى

← (باخ: /ك. ← بۇمى)

بلوط: پاليد

← (باخ: آ.د.ا.ل. ← *Palid*)

به خصوص: اۇزلىك ايله

← اۇزل = اختصاصى؛ (باخ: /ك. ←

/اختصاصى)

بۇخار: بۇغ

← (باخ: آ.د.ا.ل. ← *Bug*)

بەھەم: اۇچقون | قار اۇچقونو

← (باخ: /ك. ← رانش (زمین))

بەھەم: اۋزلىك ايله

← (باخ: /ك. ← بەخصوص)

بى اصل و نسب: سۇي سوز

← سۇي = نسب (باخ: /ك. ← نسب)؛

سۇي سوز = نسبى اولمايان يۇخسا نسبى

بىلىنمەين كىمسە (باخ: /د. /ج. ←

Soysuz).

بۇچارا: يازىق

← (باخ: /ك. ← بدبخت)

بىد: سۇيود

← (باخ: /د. /ج. ← Söyüd)

بىدمجنون: آغلار سۇيود (آد.) |

سالخيم سۇيود (تۆ).

بى خۇدى: بۇشونا

← (باخ: گ. ت. س. ← Boşuna)

بۇكار: ايش سىز

← ايش سىز سۆزو بو ايكى آنلامى يىتتيره بيلر:

۱. ايشى اولمايان كىمسە ۲. فايداسى اولمايان

و هئىچ ايشە گلەين نسنە (باخ: /د. /ج. ←

Yataq).

بىگانه: يابانجى

بى مۇهره: اۋنورغاسىز

← (باخ: /ك. ← مۇهره)

بى نهايت: سۇن سوز

← سۇن = آخر، نهايت؛ سۇن سوز = آخىرى

اولمايان (سۇن سوز قاينى) (باخ: /د. /ج. ←

Sonsuz).

گۈرۈنتولر (۱)

آغاچلار:

آغلار سۇيود

سۇيود

قاراغاچ

شام آغاچى

حئوانلار:

آيى

آسلان

چۆل دۆنوزو | يابانى دۆنوز

دۆنوز

مارال

جئيران

تۆلكو

چاققال

تيس باغا | باغا

دۇوشان

گلينجيك

كيريى

كۆپك بالىقى

بالىق

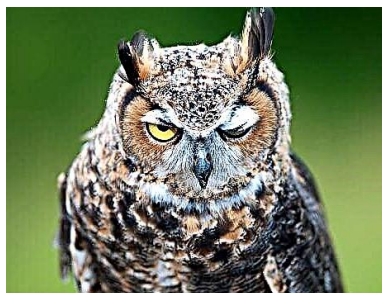
قېزىل قۇش

قارتال

ياراسا | گىجە قوشو

بايقوش

واغ

سىغىرچىن

آرى قۇشو | سىنك قۇشو | سىنك قاپان

دوھ قۇشو

يىنگىچ

ھۇرومچىك

پارو: كۆزك

← يايىلماق = مج. «يايماقدان» ؛ (باخ:

آ.د.آ.ل. ← Yayılmaq.

← (باخ: آ.د.آ.ل. ← Kūrāk)

~ **ائلهك: يايماق**

پايه: تمل | بۆنۈوره | اۋزول

← (باخ: آ.ك. ← ايزار)

پاييز: گۆز

← (باخ: آ.د.آ.ل. ← Güz)

پاشنه بۇلند: ديك دابان (آر.)

پايداز: دايانيقلى

← دايانيق = ئۆبات، داوام (باخ: آ.ك. ←

پايدارى)؛ دايانيقلى = دايانيغى اولان (باخ: آ.د.آ.ل. ← Dayanıqlı).

← يايماق بو نىچە آنلامى يىتتيره بيلن بير

سۆزدور: ۱. ياستيلاماق (خميرى يايماق) ۲.

سپهلهك، داغيتماق (توخومو يايماق) ۳.

هامى يا بيلديرمك (خبرى يايماق) ۴. تبليغ

يۇخسا اويرتمك مقصدى يله پايلاشماق

(ورقهلىرى يايماق، تجربهبهلىرى يايماق) ۵. بير

كىمسه يا نسنه اۋزوندن بير تاثير اطرافا

بوراخماق (ايشيق يايماق، قۇخو يايماق،

نغمهنى يايماق)؛ (باخ: آ.د.آ.ل. ←

Yaymaq).

~ **كۈندده: ياييجى**

← ياييجى هر نسنهنى يايان بير كيمسه يا

بير نسنهيه دئييلير (اغجاقانادلار مالاريانين

ياييجىلارى ديرلار)؛ (باخ: آ.د.آ.ل. ←

Yayıcı).

پايدارى: دايانيق

← دايانيق سۆزو بو اۋچ آنلامدا ايشلنير: ۱.

داوام، سۆرك (دايانيغى اولمايان پارچا) ۲.

دۆزوم (اۋتون هئچ دايانيغى يۇخدور) ۳.

صداقت، اعتبار (دايانيغى اولمايان يۇلداش)

(باخ: آ.د.آ.ل. ← Dayanıq).

پَر: لَک | يئلک

← (باخ: آ.د.آ.ل. ← Yelək و Lələk).

پخش: ياييم

← (باخ: آ.د.آ.ل. ← Yayım)

پرتاب: آتيم | آتيش

← آتيم سۆزو بو ايکى آنلامدا ايشلنه بيلر: ۱.

آتماق ايشى (داس آتيمى) ۲. بير، ايکى و

~ **اۋلماق: ياييلماق**

باشقا سالىلار ايله ايشلىرىكى بىر دىفەلىك
 آتماغى يىترلى اولان مىقدارى گۇستىرىر (بىر
 آتىم بارىت، بىر آتىم چاى) (باخ: آ.د.ل.ل. ←
Atım؛ آتىش ايسە تۇڭىڭ، تۇپ، تاپانچا و...
 ايله آتماق ايشىنە دىيىلىر (باخ: آ.د.ل.ل. ←
Atış).

پىرتىگە: اۇچوروم | سىلدىرىم | يارغان |
 يارىلغان | يالچىن

← اۇچوروم = چۇخ درىن و دىك ياماج (باخ:
 آ.د.ل.ل. ← *Uçurum*؛ سىلدىرىم =
 چىلپاق، دىك و اۇجا يىر (باخ: آ.د.ل.ل. ←
Sıldırım؛ يارغان = مۇوققى سۇلارىن
 دۆلتىدىكى دىك ياماجلى چۇخور (باخ: آ.د.ل.ل.
 ← *Yargan*؛ يارىلغان = يارغان (باخ:
 آ.د.ل.ل. ← *Yarılğan*؛ يالچىن = چۇخ
 دىك و چىلپاق يىر (باخ: آ.د.ل.ل. ←
Yalçın).

پىرتۇو: ايشىن

← (باخ: گ.ت.س. ← *İşin*).

پىرتىو: قاراقوش

← (باخ: آ.د.ل.ل. ← *Qaranquş*).

پىرش: آتىلما

← (باخ: آ.د.ل.ل. ← *Atılma*).

~ ارتفاع: يۇكسك آتىلما

~ سەگام: اۇچ آدىم آتىلما

~ طول: اۇزون آتىلما

پىروانە: كىنك

← (باخ: آ.د.ل.ل. ← *Kəpənək*).

پىرواز: اۇچوش

← (باخ: آ.د.ل.ل. ← *Uçuş*).

~ ائلەمك: اۇچماق

← آذربايجان دىلىنىن اىضاحلى لۇغىتىدە
 اۇچماق سۆزۈنە سىكىز آچىقلاما يازىلمىش.
 بونلارىن ان گۆزە گلىنى بونلاردىر: ۱. قانادلار
 ايله ھاوايا گىتمك (قۇشون اۇچماغى) ۲.
 بوخار اولماق (عطرىن اۇچماغى) ۳. يىخىلماق
 (اۇچورومدان اۇچماق) (باخ: آ.د.ل.ل. ←
Uçmaq).

~ ائلتىدىرمك: اۇچورتماق

← اۇچورتماق = اج. «اۇچماق» دان (قۇشو
 اۇچورتماق) (باخ: آ.د.ل.ل. ←
Uçurtmaq).

پىرورش تاپماق: يىتتىشىدىرىلمك

بئجىرىلمك

← يېتىشىدىرىلمك = مج.
 «يېتىشىدىرىلمك» دن (باخ: آ.د.ل. ←
Yetiştirilmək: بئجىرىلمك = مج.
 «بئجىرمك» دن (باخ: آ.د.ل. ←
Becərmək

~ ئىلەمك: سۇلدورماق

← سۇلدورماق = اج. «سۇلماق» دان (سۇيوق
 دۆشوب گۆل لرى سۇلدوردو); (باخ: آ.د.ل.
 ← *Soldurmaq*.

پژوهش: آراشديرما

← آ.د.ل. دا بو سۆزە عمومى آنلام (اختارما)
 وئرىلسە دە (باخ: آ.د.ل. ←
Araşdırmaq) آنجاق گ.ت.س. دە
 عمومى آنلامدان باشقا بىلەلە ایلگىلى بىر
 آنلام آچىقلانمىشىدى. آراشديرماق، بىلىمدە و
 صنعتدە مۇنظۇم چالیشمالاردا دىئىلىر؛ (علمى
 آراشديرمالار، گۆى بىلىمى آراشديرمالارى
 و...); (باخ: گ.ت.س. ← *Araşdırmak*.

پژوهشگر: آراشديرىجى

← (باخ: گ.ت.س. ← *Araşdırıcı*)

پس انداز: ياتير

← (باخ: آ.د.ل. ← *Yatır*)

پستاندار: ممهلى

← (باخ: آ.د.ل. ← *Məməli*)

پسماند: تۇلانتى | اتىق

← آ.د.ل. دا تولانتى سۆزۈ بئله
 آچىقلانمىشىدى: بىر شىيىن ایشلىدىكن سۇنرا

پرورش وئرمك: يېتىرىمك |
 يېتىشىدىرىمك | بئجىرمك | بئجىرتىمك
 ← يېتىرىمك و يېتىشىدىرىمك سۆزلىرى بو
 آنلاملاردا ایشلىنە يىلر: ۱. ايكى نىسەنى بىر-
 بىرىنە قۇووشدورماق ۲. خدمت ئالەيب
 بۇيوتىمك (باخ: آ.د.ل. ← *Yetirmək* و
Yetiştirmək; بئجىرمك و بئجىرتىمك
 ايسە يېتىرىمك سۆزونون ايكىنجى آنلامىنى
 يېتىرىر (اۆزۈم بئجىرمك، اۇشاق بئجىرتىمك)
 (باخ: آ.د.ل. ← *Becərmək* و
Becərtmək. تۆركىيە تۆركچەسىندە
 «ئىيتىمك» سۆزۈ دە بو آنلام دا ایشلىنىر.
 (اۆيرتىم و ئىيتىم = تعليم و تربيت) (باخ:
 گ.ت.س. ← *Eğitim* و *Eğitmek*).

پژمۇردە: سۇلغون | سۇلوق

← (باخ: آ.د.ل. ← *Solğun* و *Soluq*.

~ اولماق: سۇلماق

← (باخ: آ.د.ل. ← *Solmaq*.

آرتیق قالان حصەلری (صانیع تۇللانتىسى،
خستەخانا تۇللانتى لاری و...) (باخ: آ.د.ا.ل. ←
Tullantı گ.ت.س.دە ائله بو آنلامدا
«آتیق» سۆزو واردیر؛ (باخ: گ.ت.س. ←
Atık).

پسند اولماق: بَينَمَلَك

← بَينَمَلَك = مَج. «بَينَمَك» دن (باخ:
آ.د.ا.ل. ← Bayānılmak).

پسند ائله مَك: بَينَمَك

← (باخ: آ.د.ا.ل. ← Bayānmak).

پس وئرمك: قايتارماق

← قايتارماق (ا.ج. «قايتماق» دان) ايکى
آنلامدا ايشلنیر: ۱. بىر کیمسەنى يا نسنەنى
گلدیگی (يا گئتدیگی) یۇلدان دۆنوب عکس
جهتده گئتمگینه مجبور ائتمک (سۆرونو کنده
قايتارماق)؛ ۲. آیینان بىر شئیى گئری وئرمک
(هدهلەری قايتارماق، بۇرجو قايتارماق)؛ (باخ:
آ.د.ا.ل. ← Qaytarmaq).

پشم: یُون

← (باخ: آ.د.ا.ل. ← Yun).

پشه: هۆنو | میغ میغ | آغجاقاندا

← آغجاقاندا سۆزو آغجا (پول، پولک
دئمکدیر) و قاندا سۆزلریندن دۆزلمیشدی. بو
حئیوانین قانادی نین نازیک پولکلره
بنزه دیگی اۆچون بو آد اۇنا وئریلمیشدی؛ (باخ:
آ.د.ا.ل. ← Qaytarmaq؛ میغ میغ سۆزو
«میغ میغا» و «میغ میغی» کیمی ده ایشلنیر؛
(باخ: آ.د.ا.ل. ← Mıgmiğ؛ هۆنو سۆزو ده
چۇخ یئرلرده بو حئیوانین یئرلی آدی دیر (باخ:
آ.د.ا.ل. ← Hünü).

یۇربازده: وئریملی | وئریمجیل

← وئریم = محصول وئرمک قابلیتی (باغین
وئریمی)؛ (باخ: آ.د.ا.ل. ← Verim؛
وئریمجیل و وئریملی سۆزلری نین هر
ایکى سی ده وئریمی چۇخ اولان نسنه
دئیلیر (باخ: آ.د.ا.ل. ← Verimli و
Verimcil).

یۇست: قابیق | درى

← قابیق سۆزو انسان، حئیوان، بیتکی لر و
جانسیزلار حاقیندا ایشلنیر. البته بیتکی لر و
جانسیزلار اۆچون داها آرتیق ایشلدیلیر (ایلان
قابیغی، آعاج قابیغی، یئر کۆره سی نین قابیق
لایه سی)، آنجاق درى سۆزو داها آرتیق انسان
و حئیوان اۆچون ایشلدیلیر (قویون درى سی)
(باخ: آ.د.ا.ل. ← Qabıq و Dəri؛ گۆن

سۆزۈ دە خىيوان درىسى يە ايلگىلى
سۆزلردندير (گۆن باشماق؛ گۆنو قالين؛ گۆنو
سۇيا وئرمە، وئردين خئيفسيلنمە، آتا سۆزۈ)
(ياخ: ا.ک. ← چرم).

پۇل: كۇرپو

(ياخ: ا.ک. ← اسكله)

~ عابر پياده: يايا كۇرپوسو

پۇل: آغا

← ايندى پول دئديگيميز سۆزه اسكى
تۆركجەده آغا دئييليردى. پولا اوخشار
نسەيه ده (پولک) آغا دئييليرميش؛ (ياخ:
آ.د.ا.ل. ← Ağca).

پۇلك: آغا

(ياخ: ا.ک. ← پول)

پۇنه: يارپيز | گيله مرزه

← (ياخ: آ.د.ا.ل. ← Yarpız و
Gılmarza)

پياده: يايا

(ياخ: گ.ت.س. ← Yaya)

پيش آمد: اولاي

(ياخ: آ.د.ا.ل. ← Olay)

پيش بند: اۇنلوك

← (ياخ: آ.د.ا.ل. ← Önlük)

پيشرفت: گليشيم | گليشمة

← (ياخ: گ.ت.س. ← Gelişme و
Gelişim)

پيشرفته: قاباقجيل | اۇنجول | ايرلى

← قاباقجيل سۆزۈ انسان حاقيندا دئييلسه
اوتون شعورو و فكري نين اۆستون و اۆز
زامانيندان قاباق اولدوغونو گۆستيرير. بير يارق
و وسيله حاقيندا اولورسا اوتون اۆزونون
قاباقجيل و ايرلى اولدوغونو گۆستيرير. (ياخ:
آ.د.ا.ل. ← Qabaqcıl؛ اۇنجول = فكري
اۆستون انسان (ياخ: آ.د.ا.ل. ← Öncül؛
ايرلى سۆزونون ايسه چوخ آنلاملى
سۆزلردندير. اصلينده «گىرى»، «دال»
سۆزلىرى نين قارشىليغي دير. دئمك بير
نسە نين دۇردوغو يتردن قاباق اولان يتره
ايرلى دئييلير. آجاق بو آنلامدان باشقا
آنلاملار دا تۇرنميش: ۱. گلهجک زامان
(ايرلى ده صمدى تامامى يە يئنى بير حيات،
يئنى ايشلر، يئنى قاينى لار گۆزلە ييردى؛
رهبرليک اوچون ايرلى نى گۆرمک لازيمدير)
۲. قاباقجيل (ايرلى فکيرلر) ۳. اۆردولاردا
جۆملە يئرنبه ايشلنير و «أماجا سارى گئدين»

دئىمكىدېر. ۴. كىچىمىش زامان (فرخىمدىن اۆلۈم
گر سنى بىردىن گۆرسىم؛ گىلمىگىندىن ايرلى ائىلە
خېردار منى؛ س. ع. شىروانى) (باخ: گ. ت. س.

← İleri و آ. د. ا. ل. İrali

يىش گۇفتار: اۋن سۆز | گىرىش

← (باخ: گ. ت. س. ← Önsöz؛ گىرىش
سۆز بو ايكي آنلامى داشى يا بيلر: ۱. بىر يىرە
گىرمك اۋچون يۈل (گىرەجك) ۲. بىر
يازى نىن باشلانغىچ بۆلۈم (مۆقۇمە) (باخ:
گ. ت. س. ← Ön söz و باخ: گ. ت. س.
← Giriş).

پىچ (يۇلدا): دۇنگە | دۇنەجك | آيرىم

← دۇنگە و دۇنەجك بىر يۈل، كۆچە، آرخ و
بئلە نىسنەلر دۇندوگو يىرە دئىيلىر
(يىلمىزىدېم دۇنگەلر وار، دۇنوم وار /
ايتىگىنلىك وار، آيرىلىق وار، اۆلۈم وار؛ م. ح.
شەربار؛) (باخ: آ. د. ا. ل. ← Döngə و
Dönəcak؛ آيرىم سۆز بىر يۇلدا اۆلان
دۇنمەيە دە دۇنمەسى اۆلان يۈلۈن اۆزۈنە دە
دئىيلىر. (يۇلدا آيرىم وار ايدى؛ آيرىم يۈل؛)
(باخ: آ. د. ا. ل. ← Ayrim).

تاب: يىللەنجك

← (باخ: آ. د. ا. ل. ← Yelləncək)

تابستان: ياي

← (باخ: آ. د. ا. ل. ← Yay)

تأثير: ائتكى

← (باخ: گ. ت. س. ← Etki)

تالاب: سۇلاق

← (باخ: آ. د. ا. ل. ← Sulaq)

تبخير: اۋچما

← (باخ: آ. د. ا. ل. ← Uçma)

~ اۈلماق: اۋچماق

← (باخ: ا. ك. ← پرواز ائلمەك)

تبر: بالتا

← (باخ: آ. د. ا. ل. ← Balta)

تحقيق: آراشديрма

← (باخ: ا. ك. ← پژوهش)

~ ائلمەك: آراشديрмаق

← (باخ: ا. ك. ← پژوهش)

تخفيف: ائندىرىم

← (باخ: گ. ت. س. ← İndirim)

تابع: يايويچ

← (باخ: آ.د.ا.ل. ← Yavinc)

تصویر: گۆروننتو

ترابری: اۇلاشیم

← (باخ: گ.ت.س. ← Ulaşım)

تریت: انییتیم

← (باخ: ا.ک. ← پرورش وئرمک)؛ (باخ:

گ.ت.س. ← Eğitım)

← گۆروننتو سۆزو بو آنلاملاری داشی یا بیلر:

۱. گئوچکده یوڭ اۇلارکن، وار اۇلماق کیمی

گۆرونن نسنه (خیال)؛ ۲. منظره ۳. مرجک،

آینا و باشقا یاراقلاردا بیر نسنه نین رسمی

(تصویر) ۴. فیلم (باخ: گ.ت.س. ←

Görüntü).

تعداد: سای

← سای سۆزو بو آنلاملاری داشی یا بیلر: ۱.

تعداد ۲. عدد، رقم ۳. احترام (باخ: آ.د.ا.ل. ←

Say).

تریت اۇلماق: یئتیشدیرلمک |

بئجریلمک

← (باخ: ا.ک. ← پرورش تاپماق)

تریت وئرمک: یئتیرمک |

یئتیشدیرمک | بئجرمک | بئجرتمک

← (باخ: ا.ک. ← پرورش وئرمک)

تقلید: یامسیلاما

← (باخ: آ.د.ا.ل. ← Yamsılama)

~ اۇلماق: یامسیلانماق

← یامسیلانماق = مج. «یامسیلاماق» دان؛

(باخ: آ.د.ا.ل. ← Yamsılanmaq)

~ ائله مک: یامسیلاماق

← (باخ: آ.د.ا.ل. ← Yamsılamaq)

تکذیب: دانما

← (باخ: آ.د.ا.ل. ← Danma)

~ اۇلماق: دانیلماق

تزە: یئنی

← (باخ: آ.د.ا.ل. ← Yeni)

تشبیه: بنزتمه

← (باخ: آ.د.ا.ل. ← Bənzətmə)

تشبیه اۇلماق: بنزدیلماق

← (باخ: آ.د.ا.ل. ← Bənzədilmək)

تشبیه ائله مک: بنزتمک

← (باخ: آ.د.ا.ل. ← Bənzətmək)

← دانىلماق = مچ. «دانماق» دان؛ (باخ: *Danılmaq* ← آ.د.ا.ل.)

~ ائله مەك: دانماق

← (باخ: آ.د.ا.ل.) ← *Danmaq*

تەكە (دەل.): وورغو

← (باخ: /ك. ← استرس/دەل.)

تەكە: داينما | سۈيكنە | ديزنە

تەكە ائله مەك: داينماق | سۈيكنەك |

دېرنەك

تەكە گاه: دايناناجاق (← ايستگاه) |

داياق | دېرك

تەكە وئرمەك: داينماق | سۈيكنەك |

دېرەمەك

تەمەك: بۇيروتەك | مۇروق

تەنگە: بۇغاز

تەنھا: بالەيز

تولۇد: دۇغوم

تولۇد گۆنو: آد گۆنو | دۇغوم گۆنو

تۇسە: گەشەم | گەشەمە

تۇسە: آچىقلاما

تۇسە وئرمەك: آچىقلاما

تەدەك: قازماق

تەز: اۋخ

تەز: ايتى | كەسكىن | سىورى

← «ايتى» سۆزۈ عومۇمى ايشلىگى واردير.

آنچاق «كەسكىن» سۆزۈ بىر نەنەين بىر يانى

ايتى اۋلدوغونو گۆستىر (بىچاق، قەمە و قىلىنچ

كىمى)، سىورى ايسە بىر نەنەين اۋجونون

ايتى اۋلدوغونو بىلدىر (مىخ كىمى). (باخ:

آ.د.ا.ل.) ← *Sivri* و *Kəskin* و *İti*

تەشە: كركى

← (باخ: آ.د.ا.ل.) ← *Kərki*

تەوت: وار

تەوتلى: وارلى

جاده: يۇل | قارا يۇل

← جاده ابريشم = ابيك يۇلو

جارو برقى: تۇزسۇران

← (باخ: آ.د.ا.ل.) ← *Tozsoran*

جالب: ماراقلى

جامعە: تۇپلوم

جامعە شناسى: تۇپلوم بىلىم

جذاب: چكىجى

جذابيت: چكىجى لىك

جرقە: قىغىلجىم | قۇر جانا

جزیره: آدا

ایشلنیلیمهسینى گۆسترن جهازا (کتور) دا

جلد: قابیق

سایناج دیلیلیر (باخ: آ.د.ا.ل. ← Sayğac.

جنگ: ساواش | دۇيوش | ووروش

حادثة: اۇلاى

جنوب: گۆننى

← (باخ: ا.ک. ← پيش آمد)

← (باخ: آ.د.ا.ل. ← Güney)

حاشیه: اۇجقار

جو: آریا

← بیر یئرین ان اۇزاق حصهسى (شهرین

جوجه تیغی: کیرپی

اۇجقاری، مئشه نین اۇجقاری، اۆلکەنین اۇجقار

جوغد: بايقوش

شهرلری) (باخ: آ.د.ا.ل. ← Ucqar.

جولبک: یۇسون

حجاب: اۇرتوک

چاھار ضلعی: دۇردگئن | دۇردبوجاق

حداقل: ان آزی | آزی

چپ: سۇل

حداکثر: ان چۇخو | چۇخو

چرخ وورماق: دۇلانماق | فیرلانماق

حس: دۇیغو

چرخه: دۇنگو

← (باخ: ا.ک. ← احساس)

چرم: گۇن

حساس: دۇیوق | دۇیغولو

چشمه: بۇلاق

← (باخ: آ.د.ا.ل. ← Duyuq و

چندش: اییرنج

(Duyğulu)

چندضلعی: چۇخ گئن

حس ائله مک: دۇیماق

چورتکه: سایغاچ

← (باخ: ا.ک. ← احساس ائله مک)

← چورتکه سۆزو روسجادان فارسجایا و

حشره: بۇجک

ایران تۆرک لری نین دیلینه گلیمشیدیر. بو

حقوق (آیدا وئریلن حقوق): آیلیق

سۆزون تۆرکجه قارشى لیغى سايغاچدیر. البته

حقیقت: گئرچک لیک

سایناجین باشقا بیر آنلامی دا واردیر. برق،

گاز، سو و باشقا نسنه لرین نه قدر

حقيقى: گنرچك

خال خالى: چىل-چىل

حلزون: ايلبىز

خالى: بۇش

← (باخ: آ.د.ا.ل. ← *İlbiz*)

خالى اۇلماق: بۇشالماق

خالى ائلەمك: بۇشالتماق

حلزون صدفى: ايلبىز قابىغى | ايلبىز

خام: چىيى

چاناغى

خاموش: باغلى | قاپالى

حمل: داشيما

خاموش اۇلماق: سۇنمك | قاپانماق |

حمل ائلەمك: داشيماق

كئچمك | باغلانماق

حمل و نقل: اۇلاشىم

خاموش ائلەمك: سۇندورمك |

~ جاذەاي: قارا يۇل اۇلاشىمى

قاپاتماق | كئچىرتمك | باغلاماق

~ دريايى: دىزىيۇلو اۇلاشىمى

خرچنگ: يئنگج

~ رئيلى: دىمىريۇلو اۇلاشىمى

← (باخ: آ.د.ا.ل. ← *Yengac*)

~ هوايى: ھاوايۇلو اۇلاشىمى

خرس: آيى

حواصيل: واغ

← (باخ: آ.د.ا.ل. ← *Ayl*)

حيات: ياشام | ياشايىش

~ قۇطبى: آغ آيى

خاص: اۇزل

خرگوش: دۇوشان

← (باخ: ا.ك. ← اختصاصى)

← (باخ: آ.د.ا.ل. ← *Dovşan*)

خاك ارّه: يۇنقا | يۇنقار

خروجى: چىخاق | چىخىنتى

← (باخ: ا.ك. ← بۇرادە)

خروجى: وئريم

خاكستر: كۆل

← خروجى سۆزو بىر ايشدن الە گلن محصول

← (باخ: آ.د.ا.ل. ← *Kül*)

اۇلورسا اۇنو وئريم سۆزو ايله دئمك اۇلار؛

خاكستى: بۇز

(باخ: ا.ك. ← بازده)

خوك: دۈنوز	خریدار: آلیجی
خیاط: تیکیشچی	خرید-فروش: آل-وئر
خئیر: یۇخ	خزندگان: سۆرونلر
دار و ندار: وار-یۇخ	خسوف: آی تۇتولماسی
دانش: بیلیم	خصوصیت: اۆزل لیک
دانش آموز: اۆیرنجی	← (باخ: /ک. ← /اختصاصی)
دانشجو: اۆیرنجی	خفه: بۇغوق
← (باخ: /ک. ← دانش آموز)	خفگی: بۇغولما بۇغوق بۇغونوق
دانشمند: بیلیمچی	خفه لنمک: بۇغولماق
درآمد: قازانچ	خفه له مک: بۇغماق
درصد: یۆزدە	خلاص: قۇرتارما
دریا: دنیز	خلاص اۇلماق: قۇرتولماق
← (باخ: آ.د.ا.ل. ← Daniz)	خلاص ائله مک: قۇرتارماق
دریاچه: گؤل	خواستگار: ائلچی
← (باخ: آ.د.ا.ل. ← Göl)	خوراک: یئمک
دستباف فرش: ال خالچاسی	خورشید: گۆنش
دستبند (جواهر): بیلرزیك	خورشیدگرفتگی: گۆنش توتولماسی
دست چپ: سؤل ال	خوشگل: گۆزل گۆیچک
دست راست: ساغ ال	خوشبخت: اۇغورلو
دستشویی: آياق يۇلو	خوش مزه: دادلی
دستگیر اۇلماق: تۇتولماق	خوشه: سالخیم
← (باخ: /ک. ← بازداشت اۇلماق)	خۇفاش: یاراسا گنجه قۇشو

دستگیر ائلەمك: تۇتماق

← (باخ: /ك. ← بازداشت ائلەمك؛ اجاره ائلەمك)

دستگیر ائلتدیرمك: توتدورماق

← (باخ: /ك. ← بازداشت ائلتدیرمك)

دستمال: يايلىق

دشت: دۆز

دست دۆم: ایشلدیلمیش | ایشلنمیش

دلال: آراچی

دلیل: ندن

دما: سیجاقلىق

دندان شیرى: سۆت دیشى

دنده (سۆمۆك): قابیرغا

دوباره: یئنى دن | آیرى دان

دۇخت: تیکیش

دۇراوفا تاده:

← (باخ: /ك. ← حاشیه)

دورریز: تۇلانتى

دۇزیست: ایکی یاشاملى

ایکی یاشاییشلى

دۇقۇلو: دۇغولو | اکیز

← فارسجادا ایشلىنلین «دۇقلو» سۆزو اصلینده

تۆرك كۆكنلی سۆزدور. بو سۆز «دۇغماق»

كۆكوندن دۆزلمیش و قۇرولوشو بئله دیر: دۇغ

+ و + لو. آنجاق یانلیش اولاراق اوئون

فارسجا «دو = ایکی» و «قلو» سۆز لریندن

دۆزلمه سی نظرده آلینمیشدیر. بونا باخمایاراق

«قلو» سۆزو فارس دیلینده هئچ بیر آنلام

داشیمیر. بئله لیکله «دۇقلو» سۆزونو فارسجا

دیینه باغلی بیلیمک اولماز و بونونلا بئله ده

فارسجادا سۆترادان دۆزلمیش و بیزیم

دیلمیمیزه گلن «سه قولو»، «چاهارقۇلو»

سۆز لری ده كۆكوندن یانلیشدیر و اصلینده

بیر لیکه بیر آنادان اولان هر ئنچه اۇشاغا

«دۇغولو» دئمک اولار. ایکی اۇشاق بیر

آنادان بیر لیکه اولماغی نظریمیزده اولاندا

اۇتلارا «کیز» ده دئمک اولار. (باخ:

لغت نامه ی دهخدا ← دوقلو)

دۇور وورماق: دۇلانماق | فیرلانماق

دهگان: اۇنلوق

دهه: ایل لر

← اۇرنک اولاراق: ۱۹۶۰-جی ایل لر ۱۹۶۰

— ۱۹۷۰ ایل لر ی نین آراسیندا کی ایل لر

دئیلیر.

نرّه بین: بۇیوئج

نۇب اۇلماق: اریمک

نۇغال: کۇمور

رابطه: ایلگی

← (باخ: ا.ك. ← ارتباط)

رنگ: بۇيا

راست: ساغ

رنگلتمك: بۇياتماق

راسو: گلينجيك

رنگلنمك: بۇيانماق

رانش (زمين): اۇچقون

رنگلەمك: بۇياماق

رانندگی: سۆروش | سۆرمە |

رنگين كمان: گۇي قۇرشاغى

رودخانه: چاي

سۆروجولوک

روده: باغیرساق

رانندگی ائله مک: سۆرمک

روزانه: گۆندەلیک

راننده: سۆروجو

روسرى: باش اۇرتوگو

راه شيرى: سۆد يۇلو | سامان يۇلو |

رۇوشن: يانئيق | آچئيق

گۇي يۇلو (اسكى سۆزدور)

رۇوشن اولماق: يانماق | آچئيلماق

رشته كوه: داغلار

رۇوشن ائله مک: يانديرماق | آچماق

رخت آويز: پالتار آسان | پالتار

رهبر: اۇندر

آسقىسى | پالتار آسئيلقانى

← (باخ: آ.د.ا.ل. ← Öndər)

رعد و برق: ائلدئيريم

ریشه: كۆك

رفت و آمد: گل-گند | گليش-گنديش

ريیس: باشقان

رفت و آمد ائله مک: گليپ-گئتتمک

ريیس جمهور: دؤولت باشقانى

رفو: گۆزه مک | گۆزه مه

زاغ: ساغساغان

رفو ائله مک: گۆزه مک | گۆزه مک

زمان: چاغ

رقابت: يارئشما

زاویه: بوجاق | آچى

رقابت ائله مک: يارئشماق

زاویه قائمه: ديك بۇجاق

رقیق: دۇرو

زبان: ديل

رگ: دامار

زبان شناسی: دیلچی لیک | دیل بیلیم

زرد: ساری

زردآلو: اریک

زردچوبه: ساری کۆک

زمستان: قیّش

← (باخ: آ.د.ا. ← Qıy)

زمین شناس: یئر بیلیمچی سی

زمین شناسی: یئر بیلیمی | یئر بیلیم

زندگی: یاشام | یاشاییش

زنگ آهن: پاس

زنگوله: جینقیراق

← گ.ت.س.ده بو سۆزه اۆچ آنلام

یازیلیمیشدی: ۱. کیچیک چان (کیچیک

ناقوس)؛ ۲. ایچینده کی دانه لرین حرکتی یله

سس چیخاردان نسنه ۳. اوشاق او یونجاغی

اۇلاراق ایشلیدی یئر جۇر آیلنجه (جینقیراقلی

دوه ایتمز؛ آتا سۆزو) (باخ: گ.ت.س. ←

Çinkırak.

زنبوردان: آرئ چی

زنبورداری: آرئ چی لیق

زوغال: کۆمور

زوغال اخته: قیزیلجیق (تۆ).

زهر: آغی

زیربغل: قۇلتوق

زیردریایی: سوآلتی | دنیزآلتی

زیر سۇال آپارماق: سۇرغولاماق

زیرسیگاری: کۆل قابی

زیست شناسی: دیریم بیلیمی

ساحل: قیراق (چای قیراغی، دنیز

قیراغی و...)

ساخت و ساز: تیکینتی

سار: سیغیرچین

ساعد: بیلک

ساقه: گۆوده

← (باخ: ا.ک. ← بدن)

ساکت اولماق: سۇسماق

ساکت ائله مک: سۇسدورماق

سالم: ساغ | ساغلام

سایه: کۆلگه

سبزی: یاشیل

سبزیجات: تره وزلر

سبیل: بیغ

سپر: قالخان

ستاره: اۆلدوز

ستاره شناس: گۆی بیلیمچی

ستاره‌شناسی: گۆی بېلىم | گۆی بېلىمى

سرشیر: قایماق

سرازیری: ائیش | ائدیريم | ائنه‌جک

سربالایی: یۇخوش

سرگرمی: آیلنجه

سرگودشت: اۇلای

← (باخ: /ک. ← پیش/مد)

سرماخوردگی: سۇيوق ديمه

سرنوشت: اۇلاجاق

سرنئیزه: سۇنگو

سرو: آرديج | آرچان

← (باخ: /آ.د.ل. ← Ardic و Arçan)

سطح (هند): اۆزئی (تۆ.)

سطح شیبدار: آيیک دۆزلم (تۆ.)

سطل: دۇل

سعادت: اۇغور

سعی ائله‌مک: چالیشماق

سفیر: ائلچى

سگ آبی: قۇندوز

سلامت: ساغلام

سلامتلیک: ساغلاملیق | ساغلیق

سم: آغى

سن: یاش

ستلى: یاشلى

سوال: سۇرغو | سۇرو

سۇخت: یاناچاق

سۇرب: قۇرغوشون

سۇفال: ساخسى

سیاره: گزه‌گن

شاخ: بۇینوز

شاخک: بۇینوزجوق

شاخ وورماق: بوینوزلاماق

شاخه: خۇل | بۇداق | دال

شاخه (مجازی): قۇل

شال کمر: قۇرشاق

← (باخ: /آ.د.ل. ← Qurşaq)

شاهین: قیزیل قۇش

شبه جزیره: یاریم آدا

سرزمین: تۇرپاق

شرط: مرج

شرط‌لشمک: مرج‌لشمک

شرق: دۇغو | گۆن‌دۇغان | گۆن‌چیخان

شکار: اوو

شکارچی: اۇوچو

شكاری (قوش): آلیجی

شلیک: آتیش

← (باخ: آ.د.ا.ل. *Atış*): ← (باخ: ا.ک.)

← (پرتاب)

شمال: قۇزئى

شمشیر: قیلینچ

شنا ائله مک: اۆزمک

شۈتۈرمۈرغ: دوه قۇشو

← (باخ: آ.د.ا.ل. *Dəvaquşu*)

شۈش: آغ جگر | اۈكبە | اۈفكە

شۈعلە: آلۇو

شۈغل: ایش

شیب: آییم (تۆ.)

شیر (حئیوان): آسلان

شیر خۈشک: سۆد تۈزو

شئی: نسنه

صاحب: ییبه

← (باخ: آ.د.ا.ل. *Yiyə*)

صبر: دۈزۈم | دایانیق (← پایدارى)

صحيح: دۇز | دۈزگۈن

صخره: قایا

← قایا بۆیۈک و سرت داشا دا دئییلیر، بئله

داشلاردان دۆزلمیش داغا دا؛ (باخ: آ.د.ا.ل.)

← *Qaya*

صدف: بالیق قۇلاغى | دنیز قابیغى

صدگان: یۈزلۈک

صفرا: اۈد

← کیسهی صفرا = اۈد کیسهسى | اۈدلۈک؛

(باخ: آ.د.ا.ل. *Öd*)

صلاحیت: یئترلی لیک

صنایع دستی: ال ایشی

صنوبر: قۇواق

صۈحبت: دانیشیق

صۆلج: باریش

ضخیم: قالین

ضروری: گزکلی

ضعیف: سیسقا | جیلیز | ایریم

← چکیل، چکیل ائی غصبکار / من بۇ

عصرین گۇر سسىم / گرک دئییل سیسقا

بۇلاق / من عۇمانلار تشنهسىم؛ (خلیل

رضا / اۈلۈتۈرۈک)

طبقة: قات

← (باخ: ا.ک. ← برابر)

عقيدە: اينانچ	طلا: قىزىل آلتىن
عَلَت: ئىدى	طلب: آلاچاق
علفخوار: اۆت يىيىن	طلبكار: آلاچاقلى
عَلَف هرز: آلاق	طۇسى: بۇز
علم: بىلىم	طوفان: فېرتىنا
عمودى: دىكى	طول: اوزونا اوزونلوق
عميق: درىن	طول مؤوج: دالغابۇيو (اۋزونلوغو)
عنكبوت: ھۇرومچك	ظاهر: گۇرونوش گۇركم
عوضلىمك: دىيىشلىمك	ظريف: اينجه نارىن
عوضله مك: دىيىشمك	ظۇھر: گۆن اورتا
عوقاب: قارتال	عئىنك: گۆزلوك
عيادت: ديمه	← (باخ: آ.د.ا.ل. ← Gözlük)
عيادت ائله مك: ديمك	عدس: مرجى
عئىنك: گۆزلوك	عدسى: مرجك
غان: ماغارا	عرض: ائن گئنىشلىك
غذا: يئمك	عروس: گلىن
غرب: باتى گۆن باتان	عروسك: گلىنجىك
غريبه: اۈزگه ياد يابانچى	عزا: ياس
غلاف: قئىن	عزادار (عزالى): ياسلى
غليظ: قاتى	عصب: سىنپىر
غۇضروف: قىغىرداق گمىرچك	عصبى: سىنپىرلى
فراز: اۈچوجو اۈچار	عصر: يۈزايلىك
فرش: خالچا	

قەلب: اۋرۇك	فرشەباف: خالچاچى
قەلمرۇو: بۇلگە	فرود: ائنىش
قىمەت: دَير	فرود گەلمك: ائنىمك
← (باخ: ا.ك. ← /ارزش)	فرود گەتيرمك: ائنديرمك
قىمەتلى: دَيرلى	فروش: ساتىش
← (باخ: ا.ك. ← /ارزشلى)	فروشەندە: ساتىجى
كاج: شام آغاچى كۆكتار	فريزر: دۇندوروجو
كار (فىز): ايش	فسار: باسىنج (تۆ.) باسىم (تا.)
كار كرده: ايشلدىلمىش ايشلنمىش	فعل: ائيلم
كارگر: ايشچى	فقط: يالنىز
كارمند: ايشچى	فكىر: دۆشونجە
كاشت: اكين	فكىرلشمك: دۆشونمك
كافى: يىترلى	فندك: چاخماق آيشقان
كانال (كانال سوئز): آرڭ	فوسىل: قالىق
كبك: ككلىك	فونتىك: سس بىلگىسى
كتىبە: يازىت	قارچ: گۇبلك
كدو: قاباق بال قاباق	قانون: ياسا
كدو تنبل: بۇرانى	قتل عام: قىرغىن
كس: كىمسە	قد: بۇى
كسوف: گۆنش تۇتولماسى	قدم: آددىم
كشاورز: اكىنچى	قدم وۇرماق: يئرىمك
كشاورزى: اكىنچى لىك	قرن: يۈز ايل لىك
	قطره: دامجى داملا

كشتى: گمى	كوتاه اولماق: گۆدلمك گۆدلمك
كشور: اۆلكه	قئسالماق
كف: كۆپوك	كوتاه ائله مك: گۆدلتىمك گۆدلتىمك
كف ائله مك: كۆپوكلىتىمك	قئسالتماق
كفلندىرىمك: كۆپوكلىتىمك	كۆسە: كۆپك باليغى
كۆپوكلىندىرىمك	كۆشتى: گۆلش
كفش: باشماق آياق قابى	كۆشتى توتماق: گۆلشمك
كلمه: سۆز سۆزجوك	كۆليه: بۇيرك
كم ارتفاع: آچاق	كۈننور: سايغاچ
كمان: ياي	← (باخ: /ك. ← چۆرتكە)
كمبود: آزلىق	كوھپايە: داغىن اتكى
← بىر نىسەنەن آز اولما حالينا آزلىق دئىيلىر.	كوھستان: داغلىق
اۆرنك اولاراق: بىندە كلسيۇم آزلىغى، بىندە	كوھنورد: داغچى
كلسيۇمون گركىلى اۆلان مقداردان آز اۆلدوغو	كوھنوردى: داغچى لىق
دئمكىدىر. (باخ: /د.د.ل. ← Azlıq) آزلىق	كوھنوردى ائله مك: داغا چىخماق
سۆزونون باشقا آنلامى اۆچون (باخ: /ك. ←	كهكشان: گۆى آدا
اقتايت)	كيسەى گرده: تۆزلوق تۆزجوق
كمربند: قايشش	يووا جيغى
كم رنك: آچىق	گرانش: چكىم (يئىرچكىمى)
كم عۇمق: داياز	گردباد: قاسىرغا
كنار: قىراق	گردنبند: بۇيون باغى
كوتاه: گۆده گۆدك قئسا	گرده: تۆزجوق تۆز

گرما: ایستی لیک

گروه: تۆپلوم

گلّه: سۆرو

گۆدشته: كنجمیش

گوراز: چۆل دۈنوزو | يابانی دۈنوز

گۆرز: دینک | تۇخماق | چۇماق

گۆزن: مارال

گۆزینە: سئچیم | سئچەنک

گوشت خوار: آتییین

گۇشواره: سیرغا

گۆل برگ: لچک

گۆل سنگ: شیبیه (Şibyə)

گونە (بدن عۆضوو): ياناق

گياه: بیتکی

گياهخواری (انسان): اتینمزلیک

گياه شناس: بیتکی بیلیمچی سی

گياه شناسی: بیتکی بیلیمی

گیره كنجكم: ایلیشمک | دۇلاشیغا

دۆشمک

لازیم: گزکلی

لاک پۇشت: تئیس باغا | باغا

لباس: پالتار | گئییم

لبه: تیل

لوازم آرایش: برك | دۆزك | برك-دۆزك

← برك سۆزو انسانا و باشقا هر شئیە

گۆزل لیک وئرن بیر شئیە دئییلیر. اؤرنک

اؤلاراق جواهر، قیزیل و گۆزل پالتار دا انسانا

برک اؤلور. بیر گۆزل خالچا ایسه ائوین بزگی

اؤلا بیلر؛ (باخ: آ.د.ا.ل. ← Bazak). دۆزک

ایسه ائله بو آنلامی داشییر؛ (باخ: آ.د.ا.ل.

← Düzək).

لۇپ: ياناق

لۇغتنامه: سۇزلوك

لۆله: بۇرو

ماده: دیشی

ماشین لباس شویی: پالتار یویان

مأموريت: تاپشیریق

ماه: آی

ماه گرفتگی: آی تۇتولماسی

ماهی: بالیق

← (باخ: آ.د.ا.ل. ← Balıq)

مثال: اؤرنک

← (باخ: آ.د.ا.ل. ← Örnek)

مثانه: سیدیک لیک

← (باخ: ا.ک. ← درار)

مەلۇم ئۇلماق: بللنمك بېلىنمك	مەھبەت: سئوگى
مەلۇم ئىلەمك: بللندىرمك	مەخسۇس: ئۇزل
بېلىندىرمك	← (باخ: /ك. ← /اختصاصى)
مغرور: لۇوغا	مەخسۇس: ئۇزل لىك ايله
مغرور ئۇلماق: گۇۋنمك لۇوغا لئماق	← (باخ: /ك. ← /اختصاصى)
مفصل: بۇغوم	مرتبه: قات
ممنوع: قاداغان ياساق	← (باخ: /ك. ← برابر)
منيع: قايناق	مرجع: قايناق
مۆتحد ئۇلماق: بىرلشمك	مردوم: ئىل
مۆتحد ئىلەمك: بىرلشدىرمك	مردۆمك: بېك
مۆترجم: دىلمانج چئوپرن	مساحت: ئۆز ئۇلچومو (تۆ).
چئوپرىجى	مسئوليت: سۇروملولوق
مۆئلت: ئۆچگىن ئۆچبۇجاق	مسئوليتلى: سۇروملو
مۆجشمە: يۇنتو	مشهور: آدلىم تانىنمىش
مۇحقق: آراشدىرىجى	مصرف ئۇلماق: ايشلنمك ايشلنىلمك
مۇحكىم: برك	ايشلدىلمك
مۇختلف: چئشىدىلى	← (باخ: /ك. ← /استفاده /ئۇلماق)
مۇقَدَمە: ئۇن سۇز گىرىش	مصرف ئىلەمك: ايشلتمك
مۇذاب: ارگىن	← (باخ: /ك. ← /استفاده /ئىلەمك)
مۇرتبى: ايلگىلى	معدن: ياتاق
مۇرغ دريايى: قاغايى	مەلۇم: بللى
← (باخ: آ.د.ا.ل. ← Qağay)	

مۇرغ ماھى خوار: واغ

← (باخ: /ك. ← حواصل)

مۇرغ مگس خوار: آرى قۇش | سىئك

قۇش | سىئك قاپان (سىئك = ميلچك،

چىيىن)

مۇرواريد: اينجى

مۇسابقه: يارشما

← (باخ: /ك. ← رقابت)

مۇسابقه وئرمك: يارشماق

← (باخ: /ك. ← رقابت ائله مك)

مۇسافر: يۇلچو

مۇستقل: باغيمسيز

← (باخ: گ.ت.س. ← Bağımsız –

/ك. ← وابسته)

مۇستند: بىلگى بىل

مۇشتىرى: آليجى

← آليجى مۇشتىرى يە دە، بىر نسنه يى آليب

ساخلايب يئر يە بىر قبض وئرن كيمسە يە

دە دئىيلير؛ (باخ: آ.د.ا.ل. ← Düzək).

مۇشخص: بللى

مۇشخص اۇلماق: بللنمك | بيلينمك

مۇشخص ائله مك: بللنديرمك |

بيلينديرمك

مۇشابه: اۇخشار | بنزر

مۇعاصر: چاغداش | يئنى (يئنى

آذربايجان، يئنى چاغ و... ← آدال)

مۇعتاد: باغيملى

← (باخ: /ك. ← وابسته)

مۇعتمد: گوۋونج

← (باخ: /ك. ← اعتماد ائله مهلى)

مۇقَدَمه: اۇن سۇز

← (باخ: /ك. ← پيش گوشتار)

مۇنجمد: دۇنموش

مۇنجمد اۇلماق: دۇنماق | دۇنوشماق

مۇنجمد ائله مك: دۇندورماق

مۇوج: دالغا

مۇوضوع: قۇنو

مۇوَقق: اۇغورلو

مۇوَقق اۇلماق: اۇغور قازانماق

مۇوَققيت: اۇغور

مۇهره: اۇنورغا

← (باخ: آ.د.ا.ل. ← Onurğa)

مۇھرەدار: اۋنورغالى

نامزد: ئىلمەك: آداخلاماق |

← (باخ: /ك. ← مۇھرە)

آداخلاندىرماق

مە: دۇمان

نېش: تېن

میان بۇر: كسە يۇل

نتیجە: سۈنۈج

ناپايدار: دايانئىق سىز

نجات: قۇرتارما

← دايانئىق = ئۆپەت، داوام (باخ: /ك. ←

نجات تاپماق: قۇرتولماق

پايدار/؛ دايانئىق سىز = دايانئىقى اولمايان،

نجاتگر: قۇرتارىجى

كۈچىجى، سۆرك سىز (باخ: آ.د.ل. ←

نجات وئرمك: قۇرتارماق

Dayanqsız).

نجوم: گۇي بىلىم

ناپىدى: اۋگىنى آنا | آتالىق

نحس: اۋغورسوز

ناتنى: اۋگىنى

ندید-بدید: گۇرمەمىش

ناخۇن گير: دىرناق توتان | دىرناق

نسب: سۇي

قاچچىسى

نسل كۈشى: سۇي قىيرىم

نارۈن: قاراغاج

نشانگر: گۇستىرىجى

نازا: قىسىر

نفرین: قارغىش

نامادى: اۋگىنى آنا | آتالىق

نفرین ئىلمەك: قارغىماق

نام خانوادگى: سۇي آد

نفهم: قانماز | دۆشۈنمىز | باشا دۆشمىز

← سۇي = نسب (باخ: /ك. ← نسب)،

نۇخۇست وزیر: باش باخان

سۇي آد = اصل و نسبى گۇستىرن آد (باخ:

نر: ائركك

آ.د.ل. ← Soyad)

نمكدان: دۇزقابى

نمونه: اۋرنك

نامزد: آداخلى

نور: ايشىق

نامزد اۋلماق: آداخلانماق

نور مرئى: گۇرونن ايشىق

نۇسخوار: گۆۈشەمە

نۇسخوار ئىلەمك: گۆۈشەمە

نۇسخوار ئىلەين: گۆۈشەك | گۆۈشەين

نوشيدنى: ايچكى

نۇقرە: گۆۈموش

نۇۋ: يىنى

نۇۋجوان: يىنى يىتمە

← (باخ: آ.د.ا.ل. ← Yeniyetmə)

نويسندگى: يازيچى ليق

← (باخ: آ.د.ا.ل. ← Yazıçılıq)

نويسنده: يازيچى

← (باخ: آ.د.ا.ل. ← Yazıcı)

نئى (يىتكى): قاميش

نئىزار: قاميشليق

نئىزە: جيدا

وابسته: باغيملى

← باغيملى سۆزو باغلانماق ايله

ايلگىلى دىر. بىر نىسنىيە باغلى اۆلدوغونو

بىلدىرىر. بو آنلاملارى داشى يا بىلر: ۱. باشقا

بىر نىسنىيەن ايسىگىنە، گۆۈنە يۇخسا

كۆمگىنە باغلى اۆلان بىر كىمسە يا نىسنى،

اۆزگورلوگو اۆلمايان ۲. بىر كىمسەيە يا

نىسنىيە مادى يۇخسا معنوى باخىمدان آشىرى

باغلى لىغى اۆلان كىمسە، ۳. سىگار،

اۆيوشدوروجو ماده و باشقا آليشقانلىق لارا

آشىرى درجەدە دۆشگون كىمسە (مۇعتاد)؛

(باخ: گ.ت.س. ← Bağımlı).

واقعی: گئىرچك

← (باخ: ا.ك. ← حقیقى)

واقعیت: گئىرچكلىك

← (باخ: ا.ك. ← حقیقت)

وحشى: يابانى

ورودى: گىرەجك | گىرىش ← (باخ: ا.ك.

← پىش گۇفتار)

وسط: اورتا

وسیع: گئنىش

وسيله: ياراق

← (باخ: ا.ك. ← ابزار)

وظیفه: تاپشیريق

وللهمك: بۇراخماق | بۇشلاماق

ویژه: اۆزل

← (باخ: ا.ك. ← اختصاصی)

هار: قۇدوز

← (باخ: آ.د.ا.ل. ← Quduz)

هذيان: ساييقلاما | ساييقلاما

هذيان دانيشماق: ساييقلاما |

ساييقلاما

هزارگان: مين ليک

هشتاد: سکسن

← (باخ: آ.د.ا.ل. ← Saksan)

هم تيمى: اويونداش

هم زيستى: اورتاق ياشام

همساي: قۇنشو

هواپئىما: اۇچاق

هَوو: گۆنو

← (باخ: آ.د.ا.ل. ← Günü)

هويچ: يئركۇكو

يا: يۇخسا

ياخچال: سۇيودوجو

يال: يئلگج | يئله

يئتيم: اۇكسوز

يئكا: بيريىم | اۇلچو بيريىمى

يئكان: بيرليک

لاق:

اۇۇلاق - يايلاق - قيشلاق - باتلاق - گۆزدك - دوزلاق - سولاق

